

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra jazyků

Bakalářská práce

**Jazyková politika Ukrajiny a její odraz ve výuce jazyků
na vysokých školách ekonomického zaměření v Oděse**

Daria Chaiun

© 2023/2024 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Daria Chaiun

Podnikání a administrativa

Název práce

Jazyková politika Ukrajiny a její odraz ve výuce jazyků na vysokých školách ekonomického zaměření v Oděse

Název anglicky

Language policy of Ukraine and its impact on the study of foreign languages in economic universities in Odessa

Cíle práce

Cílem práce je objasnit jazykovou politiku Ukrajiny a zhodnotit její vliv na výuku jazyků na Národní univerzitě I.I.Mečnikova, Národní ekonomické univerzitě a Polytechnické univerzitě v Oděse.

Metodika

Vlastní výzkum bude probíhat pomocí dotazníkového šetření za využití komparativní a statistické metody, pro hlubší analýzu bude použit polostrukturovaný rozhovor.

Doporučený rozsah práce

30-40

Klíčová slova

jazyková politika, výukové metody, jazyková popularita, Ukrajina

Doporučené zdroje informací

ČERMÁK, F. 2007. Jazyk a jazykověda. Praha: Karolinum. 382 s. ISBN 978-80-246-1946-0

ČERNÝ, J. 1998. Úvod do studia jazyka. Olomouc: Rubico. 248 s. ISBN 80-85839-24-5

GLADKOVA, H., VAČKOVA, K. 2013. Jazykové právo a slovanské jazyky. Praha: FFUK. 588 s. ISBN 978-80-7308-464-6

MOZER, M. 2015. Language Policy and Discourse on Languages in Ukraine under President Viktor Yanukovich. Stuttgart: Ibidem Verlag. 495 s. ISBN 978-3-8382-6497-4

MUELLER, D., WINGENDER, M. 2020. Discourse and Practice of Bilingualism: Contemporary Ukraine and Russia/Tatarstan (Interdisziplinäre Studien zum ostlichen Europa). Wiesbaden: Harrassowitz Verlag. 308 s. ISBN 978-3-447-39013-2

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

PhDr. Drahoslava Kšandová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra jazyků

Elektronicky schváleno dne 31. 5. 2022

PhDr. Mgr. Lenka Kučírková, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 27. 10. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 06. 03. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Jazyková politika Ukrajiny a její odraz ve výuce jazyků na vysokých školách ekonomického zaměření v Oděse" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.03.2024

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní PhDr. Mgr. Drahoslavě Kšandové, Ph.D. za vedení a cenné rady při psaní bakalářské práce.

Jazyková politika Ukrajiny a její odraz ve výuce jazyků na vysokých školách ekonomického zaměření v Oděse

Abstrakt

Jazyk je nedílnou součástí kultury každého národa, jeho identitou a sjednocující součástí.

Jazyková problematika na Ukrajině je v této době obzvláště aktuální a nabývá na síle.

Tato práce se zabývá otázkou jazykové politiky, konkrétně vlivem jazykových a kulturních norem na výuku jazyků na vysokých školách na Ukrajině.

Cílem práce je zhodnotit dopad jazykové politiky Ukrajiny na proces výuky jazyků na vybraných univerzitách.

Součástí práce je teoretická část, kde je vysvětlen pojem jazyková politika, uveden stručný přehled historie formování a její odraz ve společnosti.

Praktická část je založena na výsledcích průzkumu a rozhovoru, v němž byly zjišťované postoje a preference studentů a učitelů v jazykové problematice a to, jak je ovlivnila válka.

Klíčová slova: jazyková politika, výukové metody, jazyková popularita, Ukrajina, cizí jazyk, suržyk, současný stav

Language policy of Ukraine and its impact on the study of foreign languages in economic universities in Odesa

Abstract

Language is an integral part of every nation's culture, its identity and unifying component. Language issues in Ukraine are particularly relevant and gaining strength at this time. This thesis addresses the issue of language policy, specifically the impact of language and cultural norms on language teaching in higher institutions of education in Ukraine.

The aim of this thesis is to evaluate the impact of the language policy of Ukraine on the process of language teaching in selected universities.

The theoretical part of the thesis explains the definition of language policy, gives a brief overview of the history of its formation and its reflection in society.

The practical part is based on the results of a survey and an interview that examined students' and teachers' attitudes and preferences on language issues and how they were affected by the war.

Keywords: language policy, teaching methods, language popularity, Ukraine, foreign language, surzhyk, current state

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika.....	11
3 Teoretická východiska	12
3.1 Definice pojmů jazyková politika, jazyková situace	12
3.1.1 Jazyková politika	12
3.1.2 Jazyková situace	13
3.2 Dialekt a suržyk.....	13
3.2.1 Dialekt.....	13
3.2.2 Suržyk	13
3.3 Historie vývoje jazykové politiky Ukrajiny	15
3.4 Ruština v jazykové politice Ukrajiny	19
3.5 Postoj k ukrajinštině v mezinárodním společenství	19
3.6 Jazyková politika v oblasti vzdělávání	21
3.7 Současná situace jazykové politiky Ukrajiny	22
4 Vlastní práce	24
4.1 Vyhodnocení a analýza odpovědi.....	24
4.1.1 Otázka č. 1 Jaký jazyk používáte v každodenním životě?.....	25
4.1.2 Otázka č. 2 Který jazyk považujete za svůj rodný?	26
4.1.3 Otázka č. 3 Jak byste ohodnotil/a svou úroveň znalosti ukrajinského jazyka?23	
4.1.4 Otázka č. 4 Jaký je váš postoj na suržyk?.....	28
4.1.5 Otázka č. 5 Používáte suržyk?	29
4.1.6 Otázka č. 6 Souhlasíte s tvrzením, že lidé v Oděse mluví převážně rusky? ...	30
4.1.7 Otázka č. 7 Ve kterém jazyce probíhala výuka ve vaší škole?	31
4.1.8 Otázka č. 8 V jakém jazyce se vyučuje na vaší univerzitě?	32
4.1.9 Otázka č. 9 Jaký jazyk používají učitelé při komunikaci se studenty mimo přednášky?	33
4.1.10 Otázka č. 10 Jakým jazykem studenti mezi sebou komunikují?	34
4.1.11 Otázka č. 11 Jaký je jazyk výukových materiálů na vaší univerzitě?	35
4.1.12 Otázka č. 12 Jaký jazyk volíte pro materiály k samostudiu?.....	36
4.1.13 Otázka č. 13 Myslíte si, že je důležité vyučovat v ukrajinštině?	37
4.1.14 Otázka č. 14 Plánujete ve svém každodenním životě zcela přejít na ukrajinštinu, pokud nyní mluvíte rusky?	38
4.1.15 Otázka č. 15 Začali jste od začátku plnohodnotné války více používat ukrajinštinu?	39

4.1.16	Otázka č. 16 Zvýšil se váš zájem o ukrajinský jazyk po vypuknutí plnohodnotné války?	40
4.1.17	Otázka č. 17 Jaký cizí jazyk studujete na univerzitě?	41
4.1.18	Otázka č. 18 Považujete úroveň výuky cizích jazyků na vaší univerzitě za dostatečnou?	42
4.1.19	Otázka č. 19 Považujete za povinné, aby Ukrajinci uměli anglicky?	43
4.1.20	Otázka č. 20 Jak často používáte angličtinu ve svém každodenním životě (pro komunikaci, na internetu, pro zábavu)?	44
4.2	Rozhovor s učiteli	45
5	Výsledky a diskuse	47
5.1	Výsledky průzkumu	47
5.2	Výsledky rozhovoru	48
6	Závěr	49
7	Seznam použitých zdrojů	51
8	Seznam grafů	54

1 Úvod

Jazyk hraje důležitou roli v životě každého člověka, protože je hlavním způsobem, jakým člověk komunikuje s ostatními lidmi. Jazyk hraje důležitou roli i pro stát. V kontextu státu je jazyk více než jen způsobem komunikace, je kulturním a politickým sjednotitelem lidí ve společnosti, je jistotou pro stát. Jazyk je důležitou složkou reprezentace země ve světě. Je odrazem kultury a svébytnosti národa, prostřednictvím jazyka se formuje národní identita a mentalita. A v těžkých dobách se lidé sjednocují prostřednictvím národního jazyka.

V historii existuje mnoho příkladů, kdy byl jazyk potlačován a ničen jako jeden ze způsobů ovládnutí jiného státu. Přesto lidé dělají vše pro to, aby si zachovali svůj jazyk a v důsledku toho i svou kulturu. Ukrajina je názorným příkladem aktivní jazykové politiky a zachování jazyka za každou cenu. Jedním z hlavních a naléhavých problémů Ukrajiny je jazyková otázka.

V průběhu své historie byla Ukrajina součástí mnoha států a mohla přejímat jejich jazyk, ale největší vliv měla ruština. Pod vlivem ruského státu byl ukrajinský jazyk rusifikován a utlačován. Často se v důsledku zavádění nových jazyků objevují ve společnosti nové jazykové útvary, dialekty. Na Ukrajině je takovým útvarem suržyk - směs ruštiny a ukrajinštiny.

Jazyková politika je velmi důležitá pro vzdělávací systém, zejména na vysokých školách, odkud vycházejí lidé, kteří v budoucnu mohou zaujmout vedoucí pozice ve státě. Význam spočívá v zachování mateřského jazyka a výuky cizích jazyků pro udržení dostatečné úrovně vzdělání a konkurenceschopnosti absolventa na světové úrovni. Problematika vlivu ruštiny na ukrajinskou jazykovou politiku je v této práci zkoumána na příkladu univerzit ve městě Oděsa nacházející se v jižní části Ukrajiny.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je objasnit jazykovou politiku Ukrajiny a zhodnotit její vliv na výuku jazyků na Národní univerzitě I.I.Mečnikova, Národní ekonomické univerzitě a Polytechnické univerzitě v Oděse.

2.2 Metodika

Tato práce byla vypracována s využitím metodiky studia odborné literatury, dotazníkového šetření a rozhovorů.

Studium literatury umožnilo seznámit se s problematikou a získat představu o jejím vývoji. V práci jsou využívány knižní a internetové zdroje v různých jazycích – češtině, ukrajinštině, ruštině a angličtině.

Dotazníkové šetření je nejlepším řešením pro sběr praktických informací. Pro respondenta se jedná o srozumitelnou a pohodlnou metodu. Skládá se z otázek s více možnostmi výběru, které se vztahují k tématu při zachování anonymity respondenta. Dotazník byl rozšířen mezi studenty jednotlivých univerzit v elektronické podobě.

Prostřednictvím rozhovorů lze podrobněji prozkoumat problematiku a odhalit detaily, které nelze zjistit prostřednictvím průzkumu. Rozhovor byl uskutečněn s učiteli cizích jazyků z uvedených univerzit.

3 Teoretická východiska

3.1 Definice pojmů jazyková politika, jazyková situace

3.1.1 Jazyková politika

Jazyková politika se zabývá právním postavením jazyků. Jazyková politika upravuje, v jakých sférách a v jakém rozsahu lze používat státní jazyk, jazyky národnostních menšin a cizí jazyky. Státní jazyk je obvykle jazykem používaným ve všech sférách činnosti státu. Ve státním jazyce se vydávají a píšou zákony a dokumenty, používají ho politici a veřejnost.¹

Podle Ukrajinské Ústavy je státním jazykem ukrajinština. Ústava rovněž chrání používání menšinových jazyků, včetně ruštiny.²

Jazyková politika se někdy nazývá jazykové plánování nebo jazykový management. Je to soubor opatření a strategií přijatých k regulaci všech otázek souvisejících s užíváním jazyka ve společnosti. Jazykovou politiku si lze představit jako správné užívání jazyka. Upravuje správný způsob mluvení a psaní daného jazyka.³

Sociolingvistika předkládá teorii jazykového plánování a rozlišuje tři směry této činnosti: statusové plánování, korpusové plánování a plánování jazykového vzdělávání. Statusové plánování se zabývá postavením jazyka ve společnosti, tím, zda bude úředním jazykem a jaké bude jeho postavení ve vztahu k menšinovým jazykům.

Korpusové plánování se zabývá strukturou jazyka - gramatikou, pravopisem, terminologií - a může měnit nebo vytvářet nová pravidla pro strukturu jazyka.

Plánování jazykového vzdělávání stanovuje pravidla pro výuku úředních a cizích jazyků ve vzdělávacích institucích.⁴

¹ KULIK V. 2021. *Movna politika v bagatomovnih krayinah. Zakordonnij dosvid ta jogo pridanist dlya Ukrajini*. 312 s. ISBN 978-966-378-852-4

² *Konstituciya Ukrajini* — Oficijne internet-predstavnictvo Prezidenta Ukrajini. (n.d.). Oficijne Internet-predstavnictvo Prezidenta Ukrajini. Dostupné z: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

³ ČERMÁK, F. 2007. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum. 382 s. ISBN 978-80-246-1946-0

⁴ GLADKOVA, H., VAČKOVA, K. 2013. *Jazykové právo a slovanské jazyky*. Praha: FFUK. 588 s. ISBN 978-80-7308-464-6

3.1.2 Jazyková situace

Je vhodné rozlišovat pojmy jazyková situace a jazyková politika. Jazyková situace označuje podmínky, za kterých se na určitém území používají různé jazyky nebo jazyky a jejich varianty. Jazyková situace určuje užívání jazyka ve společenském aspektu. Podmínky jazykové situace determinují jazykovou politiku. Tyto podmínky určují pravidla užívání jazyka ve společnosti na oficiální úrovni, v případě vícejazyčného státu - jaký status má určitý jazyk a jak se může či nemůže používat.⁵

3.2 Dialekt a suržyk

3.2.1 Dialekt

Dialekt je takový útvar jazyka, který se používá hlavně ústně v určité oblasti země. Obvykle se dialekt vytváří v odlehlých částech země, kde mají obyvatelé menší kontakt s okolním světem, většinou jen mezi sebou, například v horách.

Teprve na počátku 19. století se lingvisté začali dialektem zabývat vážněji. Zakladatelem dialektologie byl německý lingvista Georg Wenker. Provedl výzkum, v němž požádal skupinu učitelů z různých částí země, aby přepsali věty v místním dialektu. Wenker zjistil, že mezi dialekty téhož jazyka neexistuje jasná hranice, jak se dříve myslelo, ve skutečnosti jsou úzce příbuzné. Míra podobnosti mezi jazyky závisí na geografických podmínkách, čím vzdálenější oblast, tím je jazyk modifikovanější.⁶

3.2.2 Suržyk

Pojem suržyk odkazuje na směs jakýchkoli dvou jazyků. Nejčastěji se tento pojem používá ve vztahu ke směsi ukrajinského a ruského jazyka, protože vznikl a je používán na území Ukrajiny. Suržyk není úřední jazyk a používá se hlavně ústně. Zatím neexistují přesné

⁵ *Mova i kultura* (jazyk a kultura). 2008. Nacionalna akademija nauk Ukrajiny. [online]

⁶ ČERNÝ, J. 1998. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico. 248 s. ISBN 80-85839-24-5

údaje o tom, kdy suržyk vznikl, ale lze předpokládat, že se objevil kolem konce 17. - začátku 18. století.

V době, kdy patřila Ukrajina pod Ruské impérium, úřady zastavily vývoj staroukrajinského jazyka v psané formě a nahradily jej ruským jazykem. Kvůli prudké změně jazykové politiky začali lidé míchat jazyky, jak uznali za vhodné. Názorné uplatnění směsice jazyků v podobě suržyku ukazuje dílo ukrajinského spisovatele G. Kvitka-Osnovjanky "Serdeshna Oksana". Dílo ukazuje, jak představitelé venkovských úředníků hovoří suržykem. Na příkladu této práce je vidět, že v období 17.-19. století se suržyk používal mezi představiteli správy na vesnicích. Suržyk se taky často používal mezi vojáky, kteří dlouhodobě sloužili na území carského Ruska. S nástupem industrializace na přelomu 19. a 20. století se suržyk začal mezi lidmi stále více šířit. Bylo to způsobeno stěhováním lidí do měst, kde většinu obyvatelstva tvořili Rusové nebo rusifikovaní Ukrajinci. Navíc používání směsi ukrajinštiny a ruštiny lidmi bylo způsobeno nízkou úrovní vzdělání na vesnicích, číst umělo méně než 20 % venkovského obyvatelstva. S příchodem ruské moci byl zaveden zákaz studia ukrajinského jazyka. Pozvolný odklon od suržyku začal ve 20. letech 20. století, kdy bylo rozhodnuto odrusifikovat hlavní nositele suržyku - inženýry, techniky a ukrajinizovat oblast vzdělávání, médií a managementu. Počátkem 30. let však sovětské úřady opět potlačily používání ukrajinského jazyka a rusifikovaly Ukrajince ještě víc. Z tohoto důvodu se suržyk začal znovu šířit mezi lidmi.⁷

Další šíření suržyku v období od 30. do 50. let lze spojit s šířením literatury s opravenými ukrajinskými překlady sovětskými úřady. Tuto praxi zkoumal rakouský slavista Philip Hofeneder na příkladu Leninových děl, konkrétně srovnával překlad díla "Materialismus a empiriokriticismus" do ukrajinštiny z roku 1932 a 1952. V tomto díle byla řada ukrajinských slov nahrazena slovy podobnými slovům ruským, například: ukrajinské slovo "тримається" bylo nahrazeno slovem "держиться", které je podobné ruskému slovu "держится". Vzhledem k tomu, že čtení Leninových děl bylo v té době povinné, Hofeneder předpokládá, že se jednalo o způsob propagandy a údajnou demonstraci svobodného používání národních jazyků. Ukrajinský jazykovědec a literární vědec J. Ševelov popsal jazykovou situaci v 70. letech jako nárůst užívání suržyku v důsledku urbanizace. Podle Ševelova suržyk znepřesňuje normy ukrajinského jazyka a představuje

⁷ MASENKO, L. 2008. *Suržyk: istoriya formuvannya, suchasnij stan, perspektivi funkcionuvannya*.

Dostupné z: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/07cdac3e-3342-42cb-ab4d-c2b8cc4ca15c>

projev vlivu ruštiny. Používání suržyku se rychle rozšiřovalo až do 80. let 20. století, především na předměstích velkých měst a v malých městech ve střední, východní a jižní části Ukrajiny. Teprve koncem 80. let, kdy došlo k velkým politickým změnám a Ukrajina se stala nezávislým státem, se suržik přestal rozšiřovat. Ukrajinština získala status úředního jazyka, ale nedostatečná jazyková politika neumožnila zcela vykořenit nejen suržyk, ale ani ruštinu.⁸

3.3 Historie vývoje jazykové politiky Ukrajiny

S rozpadem Sovětského Svazu začaly na Ukrajině, stejně jako v ostatních bývalých republikách SSSR, velké změny. Ukrajina ve své historii kromě nezávislosti bojovala s rusifikací a suržykem a chtěla obnovit postavení a rozšíření ukrajinského jazyka. Tempo a průběh vývoje ukrajinské jazykové politiky se lišily v závislosti na státních orgánech. Proces boje za ukrajinský jazyk začal ještě před získáním nezávislosti.

V roce 1989 vzniklo Sdružení ukrajinského jazyka Tarase Ševčenko (ukrajinského spisovatele, který prosazoval myšlenku ukrajinské svobody a kultury). V témže roce přijala Ukrajinská Sovětská Socialistická Republika zákon, který přiznává ukrajinštině status státního jazyka v republice, a také zákon o rozvoji a užívání jazyka národnostních menšin. Po vyhlášení Ukrajiny jako nezávislého státu v roce 1991 byl přijat program rozvoje ukrajinského jazyka, který však nevydržel dlouho.

V prvním desetiletí nezávislosti měla ukrajinská jazyková politika spíše obecný charakter. Druhý prezident Ukrajiny Leonid Kučma (1994-2004) na jazykovou otázku neměl jasný názor, vzhledem k tomu, že nebyl definován politický směr vývoje země (směrem do Evropy nebo k Rusku). Nicméně ústava přijatá v roce 1996 stanovila, že státním jazykem na Ukrajině je ukrajinština. V následujícím roce byla vytvořena rada pro jazykovou politiku, která byla za pár let rozpuštěna.

Obecný charakter jazykové politiky byl zřetelně viditelný ze strany politiků. Pro některé představitele vlády byl jazykový zákon pouhou formalitou, zejména na jihu a východě

⁸ MASENKO L. T. 2019. *Surzhik: mizh movoyu i yazykom*, Druge vidannya, zi zminami i dopovnennyami, Kiyv, Vidavnychij dim «Kiyevo-Mogilyanska akademiya». Dostupné z: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3b5b0276-8c5b-4e16-a5a7-db3624f9004b/content>

státu. Navzdory povinnému používání ukrajinštiny se v úředních záležitostech nadále používala ruština.

Aktivnější kroky v oblasti jazykové politiky byly uskutečněny po Oranžové revoluci v roce 2004, kdy se k moci dostal prezident Viktor Juščenko (2005-2010). V tomto období došlo ke konfrontaci dvou stran s odlišnými názory na jazykovou problematiku. Strana Naša Ukrajina byla pro podporu ukrajinského jazyka, zatímco Strana regionů byla pro zrovnoprávnění ukrajinštiny a ruštiny.⁹

V roce 2005 přijal Juščenko zákon, který snížil počet osob odpovědných za jazykovou politiku. V době, kdy se Juščenko dostal k moci, se touto problematikou zabýval samostatný odbor jazykové politiky, který tvořilo 15 lidí. Podle nového zákona bylo za jazykovou politiku odpovědné ministerstvo kultury a cestovního ruchu, které tvořilo tři lidí. I přes tento nepochopitelný krok úřady přijímaly rozhodnutí, která byla ve prospěch jazykové politiky. V následujících letech byly podniknuty důležité kroky k rozšíření ukrajinského jazyka na legislativní úrovni. Byl přijat zákon, který ukrajinským diplomatům ukládá povinnost používat ukrajinský jazyk a kontrolovat znalost a používání státního jazyka na úřadech. Ruskojazyčné zprávy se začaly dabovat do ukrajinštiny, v rozhlase byla zavedena 75procentní kvóta pro ukrajinštinu.

Podpora ukrajinštiny se ztížila po parlamentních volbách v roce 2006, které vyhrála strana regionů. Ta navrhla různé zákony, které měly dát ruštině status státního jazyka. B. Juščenko pokračoval v obhajobě práv ukrajinského jazyka, ale bez podpory dalších orgánů nebyly jeho pokusy vždy úspěšné. Ústavní soud podpořil prezidenta podpisem memoranda o povinném dabingu, dabování a titulování do ukrajinštiny nejméně poloviny zahraničních filmů a všech dětských filmů. Pro motivaci k výuce ukrajinštiny byla vytvořena Mezinárodní soutěž v ukrajinském jazyce Petra Jaceka, jejíž vítězové obdrželi stipendium od ukrajinského prezidenta. V této době prezident zavedl příplatky učitelům ukrajinského jazyka a literatury, kteří pracují ve školách, kde se nevyučuje v ukrajinštině. V roce 2009 byl podepsán zákon o používání ukrajinského jazyka ve státních školách. V únoru 2010 byl přijat zákon považovaný za nejlepší Juščenkův jazykový zákon – "Konceptce státní jazykové politiky".¹⁰

⁹ GLADKOVA, H., VAČKOVA, K. 2013. *Jazykové právo a slovanské jazyky*. Praha: FFUK. 588 s. ISBN 978-80-7308-464-6

¹⁰ MARUSYK, T. *Derzhavna movna politika v Ukrajinі ostannogo desyatylyttya*, universum.lviv.ua, Dostupné z: <https://universum.lviv.ua/previous-site/journal/2015/2/marusyk.htm>

Podle tohoto zákona by se ukrajinština měla používat v masmédiích, školství, vědě a kultuře.¹¹

S nástupem k moci Viktora Janukovyča (2010-2014) byl učiněn pokus o zrušení zákona "O koncepci státní jazykové politiky", ale protože nebylo možné dekret zrušit, rozhodli se jej členové Strany regionů jednoduše ignorovat. Během Janukovyčova prezidentství došlo k mnoha pokusům o změnu vektoru jazykové politiky na proruský. Několikrát se objevily pokusy o přijetí zákona, který by oslabil postavení ukrajinského jazyka. V roce 2012 byl přijat pouze návrh "O základech státní jazykové politiky" S. Kivalova a V. Kolesničenka. Přijetí zákona zapříčinilo rekordní počet protestů. Napjaté vztahy mezi proukrajinskou a proruskou stranou se ještě více eskalovaly po parlamentních volbách v roce 2012.

Proukrajinská strana byla odhodlána skandální zákon zrušit.

Po Janukovyčově odchodu v důsledku jazykového majdanu pokračoval prozatímní prezident Oleksandr Turčynov (2014) v proruském kurzu. Prezident se zasazoval o ochranu ruského jazyka a navrhoval, aby mu byl přiznán státní status.¹² V roce 2014 byl skandální zákon "O základech státní jazykové politiky" přezkoumán Ústavním soudem a teprve v roce 2018 byl zákon prohlášen za protiústavní. V roce 2017 byl navržen nový jazykový zákon "O zajištění fungování ukrajinštiny jako státního jazyka". Tento zákon podepsal prezident Petro Porošenko (2014-2019) v roce 2019.¹³

Zákon stanoví, že ukrajinský jazyk je jednotným státním jazykem, musí se používat ve všech sférách veřejného života a je zárukou národní bezpečnosti a jednoty Ukrajiny. Přijetí zákona je velmi důležitým krokem pro ukrajinskou jazykovou politiku a o jeho zavedení Ukrajina usilovala po celá léta své nezávislosti.¹⁴ Přijetí zákona předpokládá postupný přechod na

¹¹ *Pro Koncepciyu derzhavnoyi movnoyi politiki*. Oficijnij vebportal parlamentu Ukrayiny. 2010, Únor.

Dostupné z: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161/2010/sp:dark?dark=0#Text>

¹² MARUSYK, T. *Derzhavna movna politika v Ukraini ostannogo desyatylittya.*, universum.lviv.ua,

Dostupné z: <https://universum.lviv.ua/previous-site/journal/2015/2/marusyk.htm>

¹³ STECHAK, G, YAGELO, S, 2020, *Movna polityka v Ukraini za chasiv nezalezhnosti: problemy i perspektivy*. Dostupné z: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/32642/2/TSDNM_2020_Stechak_H-Movna_polityka_v_Ukraini_143-145.pdf

¹⁴ BEZSMERTNA, H. 2023. *Osoblivosti realizacii derzhavnoji movnoji polityky v Ukraini (Kinec XX – Pochatok XXI st.)*. Dostupné z: <http://journal.ndiu.org.ua/article/view/283300/279266>

ukrajinský jazyk během 10 let. Během funkčního období prezidenta Volodymyra Zelenského (2019-...) od ledna 2021 platí zákon o službách. Výrobce musí poskytovat informace o výrobku a prodávající musí kupujícího obsloužit ve státním jazyce, na žádost kupujícího je možné přejít na jiný jazyk. Přestože někteří politici spekulují s fakty ve prospěch nesprávnosti zavedení zákona, sociologický průzkum v roce 2020 mezi obyvatelstvem ukazuje opak. Téměř tři čtvrtiny respondentů podporují posílení ukrajinského jazyka ve všech sférách života.¹⁵ Při nástupu Zelenského k moci panoval dojem, že je proruský orientovaný, s odůvodněním, že prezident a mnozí poslanci jeho strany „Služebník lidu“ jsou ruskojazyční. Nicméně prezident nebránil postupnému vstupu v platnost zákona "O zajištění fungování ukrajinštiny jako státního jazyka. Zelenskij neposílil postavení ruštiny a dalších menšinových jazyků. Po přijetí zákona "O vzdělání" prezident neustoupil požadavkům Maďarska na zachování maďarštiny ve školách na Zakarpatí.¹⁶ V létě 2023 podal Zelensky návrh zákona, který přiznává angličtině status mezinárodního jazyka. Zákon vyžaduje, aby státní a místní úředníci byli schopni mluvit anglicky.¹⁷ Zákon doporučil Výbor pro humanitární a informační politiku s tím, že z něj budou vypuštěny klauzule o nahrazení ukrajinského dabingu v kinech promítáním anglicky mluvených filmů v původním jazyce s ukrajinskými titulky a také o snížení kvót pro ukrajinskojazyčné pořady v televizi. Od roku 2023 mohou ukrajinská kina promítat 10 procent filmových představení v angličtině.¹⁸

¹⁵ TREGUB, G. 2021, Leden 15. *Derzhavnoyu, bud laska! Yaki normy movnogo zakonu nabuvayut chinnosti 16 sichnya - Ukrayinskij tizhden*. Tyzhden.ua; Tizhden. Dostupné z: <https://tyzhden.ua/derzhavnoiu-bud-laska-iaki-normy-movnoho-zakonu-nabuvaiut-chynnosti-16-sichnia/>

¹⁶ SHAMOVEC, V. 2020, Říjen 3. *Noviny Ukrainy: Rosijskomovnij mif Zelenskogo*. Gal-info. Dostupné z: https://galinfo.com.ua/news/rosijskomovnyy_mif_zelenskogo_352507.html

¹⁷ GAMALIJ, I. 2023, Červen 28. *Prezident podav do VR zakonoprojekt pro nadannya anglijskij movi statusu mizhnarodnoyi*. LB.ua. Dostupné z: https://lb.ua/society/2023/06/28/562656_prezident_podav_vr_zakonoproiekt.html

¹⁸ *Zakonoprojekt pro zastosuvannya anglijskoyi movy v Ukraini rekomenduyut Verhovnij Radi priinyaty za osnovu*. 2023, Červenec 20. Wwww.golos.com.ua. Dostupné z: <http://www.golos.com.ua/article/372373>

3.4 Ruština v jazykové politice Ukrajiny

Otázka statusu ruského jazyka vždy vyvolávala na Ukrajině žhavé diskuse. Jednou z proruských politických stran byla Strana regionů. Hlavním cílem této strany bylo legislativně zrovnoprávnit ruštinu a ukrajinštinu, ale její činnost spíše naznačovala, že chce ukrajinštinu co nejvíce vykořenit a nahradit ji ruštinou.

K dosažení svého cíle strana využila Evropskou chartu regionálních či menšinových jazyků. V roce 2003 byla tato charta přijata. Vztahovala se na ruštinu, běloruštinu, polštinu, krymsko-tatarštinu, bulharštinu a další menšinové jazyky. Nicméně byla přijata výhradně za účelem podpory ruštiny. Tuto skutečnost potvrzuje přijetí ruštiny jako regionálního jazyka v jižních a východních částech země v roce 2006.

Například v roce 2006 bylo v Oděské oblasti přijato rozhodnutí o volném používání ruštiny na mezinárodní úrovni. V roce 2010 byl navržen návrh zákona "O jazycích na Ukrajině", který by rozšířil ruštinu jako regionální jazyk na více ukrajinských regionů a přiznal jí stejná práva jako státnímu jazyku. Návrh zákona byl zamítnut, protože oslaboval význam a používání ukrajinského jazyka v zemi. Po uplynutí určité doby předložili V. Kolesničenko a S. Kivalov nový návrh zákona "O základech státní jazykové politiky". Proruský kontext návrhu zákona byl zřejmý nejen z jeho podobnosti s předchozím návrhem zákona, ale i z postoje poslanců. Navzdory protestům veřejnosti byl zákon v roce 2012 prezidentem V. Janukovyčem přijat. Po přijetí zákona zavedly některé oblastní rady na jihu a východě země ruštinu jako regionální jazyk. Podle údajů z roku 2011 převažovala ukrajinština v oblasti úředních dokumentů, středního školství a filmové distribuce. V ostatních sférách (služby, tisk, knižtisk, rozhlasové a televizní vysílání) převažovala ruština.¹⁹

3.5 Postoj k ukrajinštině v mezinárodním společenství

Ve 30. letech 20. století, kdy SSSR vedl represivní politiku vůči ukrajinštině, nebyla ukrajinština na světové úrovni nijak zvlášť uznávána jako samostatný jazyk. Spíše byla vnímána jako dialekt ruštiny a říkalo se jí "malorossijskij govor". K uznání ukrajinštiny jako samostatného jazyka na světové scéně přispěl francouzský lingvista specializující se na

¹⁹ MARUSYK, T. *Derzhavna movna politika v Ukrajinі ostannogo desyatylittya*, universum.lviv.ua,

Dostupné z: <https://universum.lviv.ua/previous-site/journal/2015/2/marusyk.htm>

slovanské jazyky Antoine Mailliet. Ve svých pracích popsal rozdíly mezi ukrajinštinou a ruštinou, které je možná vnímat jako potvrzení její samostatnosti.

V této době byli horlivými odpůrci ukrajinštiny jako samostatného jazyka ruští emigrantští lingvisté Roman Jakobson, Nikolaj Trubetskij a Nikolaj Durnovo. Mnoho ukrajinských činitelů ale usilovalo o zachování a uznání ukrajinského jazyka. Jejich práce se velmi často stávala důvodem k represím ze strany sovětských úřadů. Jednou z obětí represí se stala ukrajinská lingvistka Olena Kurilo, která ve 20. letech 20. století pracovala na vytvoření ukrajinské vědecké terminologie. Ve 30. letech 20. století byla odsouzena za distancování pravidel ukrajinského jazyka od ruštiny.²⁰

Od roku 1991, kdy Ukrajina získala nezávislost, je ukrajinský jazyk uznáván celosvětově. Dnes lidé z celého světa přijíždějí na Ukrajinu, aby se naučili ukrajinsky. Při ohlédnutí o 100 let zpět je současný zájem o ukrajinský jazyk mnohem přirozenější. Tento zájem spočívá v popularizaci ukrajinského jazyka, a to jak mezi Ukrajinci, tak mezi cizinci. Většinou se cizinci učí ukrajinsky kvůli studiu a práci.²¹ V únoru 2022, kdy na Ukrajině vypukla plnohodnotná válka, zájem o ukrajinštinu ve světové společnosti prudce vzrostl. Nebyl to jen zájem, protože ukrajinština se stala symbolem identity a bojového ducha. Podle populární aplikace pro výuku jazyků Duolingo se v tomto období zájem uživatelů o ukrajinštinu zvýšil o 577 %, čímž se ukrajinština v indexu oblíbenosti studovaných jazyků dostala z 33. místa na 13. místo. Ve stejné době zaznamenala další platforma pro výuku jazyků Mondly 900% nárůst zájmu o ukrajinštinu.²²

²⁰ SERIOT, P. 2017. *Language Policy as a Political Linguistics: The Implicit Model of Linguistics in the Discussion of the Norms of Ukrainian and Belarusian in the 1930s*. Harvard Ukrainian Studies, 35(1/4), 169–185. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/44983540>

²¹ TITARENKO, O. 2018. *Parlez-vous ukrainien: pochemu inostrancy izuchayut ukrainskij yazyk*. RFI. Dostupné z: <https://www.rfi.fr/ru/ukraina/20180807-parlez-vous-ukrainien-pochemu-inostrantsy-izuchayut-ukrainskii-yazyk>

²² PEARCE, M. 2022, Březen 30. *For centuries, the Ukrainian language was overshadowed by its Russian cousin. That's changing*. Los Angeles Times. Dostupné z: <https://www.latimes.com/entertainment-arts/story/2022-03-30/la-ent-ukrainian-language>

3.6 Jazyková politika v oblasti vzdělávání

Původně jazyková politika ve školství vycházela ze sovětské politiky, kde byla hlavním jazykem ruština. S vyhlášením nezávislosti první ukrajinský prezident Leonid Kravčuk během 1991-1994 let zvýšil počet škol s ukrajinským jazykem. V tomto období byla ukrajinština dominantním vyučovacím jazykem ve školách, ale nebyla dominantním jazykem ve vzdělávání; vzdělávací sféra byla spíše dvojjazyčná.²³

První velkou změnou v jazykové politice od získání nezávislosti, která se dotkla vzdělávacího sektoru, byl zákon "O zásadách státní jazykové politiky" z roku 2012. Zákon umožňoval svobodnou volbu vyučovacím jazyka - státního, regionálního nebo jazyka národnostních menšin. Přijetí tohoto zákona zopakovalo postup ze sovětských dob - zvýšení počtu ruskojazyčných škol a snížení počtu ukrajinskojazyčných škol. Navíc bylo možné na žádost rodičů odmítnout studium ukrajinštiny v ruskojazyčných školách.²⁴ V roce 2019 byl spolu s přijetím zákona "O zajištění fungování ukrajinského jazyka jako státního jazyka" přijat zákon "O vzdělávání". Zákon stanovil, že ukrajinský jazyk je vyučovacím jazykem v předškolních a základních vzdělávacích zařízeních a je povinný na všech stupních středního vzdělávání.²⁵

Od září 2020 vstoupil v platnost zákon o přechodu vzdělávání ve školách na ukrajinský jazyk. Pro školy s výukou v ruském jazyce se přechod uskutečnil ke dni, kdy vstoupil v platnost. Pro menšinové školy s výukou v jazycích Evropské unie se předpokládal plynulý přechod - od září 2023 musely školy plně přejít na ukrajinštinu. Školy s výukou v ruském jazyce musely zavést výuku v ukrajinštině od 5. třídy s možností ponechat ruštinu jako samostatný předmět. Soukromé školy si vyhrazovaly právo pokračovat ve výuce v ruštině a zároveň zajistit dostatečnou úroveň výuky ukrajinštiny. V roce 2020 bylo na

²³ MAKARETS, I. 2019. *State language policy of independent Ukraine*. International Humanitarian University Herald. Philology, 40(1), 53–58. ISSN 2409-1154.

²⁴ VASILENKO, V. 2017, Listopad 16. *Mova osvity — klyuchovyj faktor yednosti ta bezpeky derzhavy - Ukrayinskij tyzhden*. Tyzhden.ua. Dostupné z: <https://tyzhden.ua/mova-osvity-kliuchovyj-faktor-iednosti-ta-bezpeky-derzhavy/>

²⁵ MASENKO, L. T. 2019. *Movna politika Ukrayiny u 2017-2019 rokah*. Institut ukrajinskoiiji movy NAN Ukrajiny, m. Kyjiv, 40-51. ISSN 1682-3540.

Ukrajíně 125 škol s výukou v ruštině, z toho 43 soukromých.²⁶ V roce 2023 se Nejvyšší rada rozhodla odložit přechod na ukrajinský vyučovací jazyk pro školy s výukou v jazycích Evropské unie. Nyní musí tyto školy přejít na státní jazyk výuky od září 2024.²⁷

3.7 Současná situace jazykové politiky Ukrajiny

K prudké změně jazykové situace došlo s počátkem plnohodnotné války v únoru 2022. S vypuknutím války se lidé začali pozitivněji stavět k ukrajinštině a negativněji k ruštině. Tuto skutečnost potvrzuje řada sociologických průzkumů.

Sociologická skupina "Rating" provedla v březnu 2022 průzkum a porovnalá údaje s podobným průzkumem z roku 2012. V období od roku 2012 do roku 2022 se počet lidí, kteří považují ukrajinštinu za svůj rodný jazyk, zvýšil z 57 % na 76 %, počet lidí, kteří považují ruštinu za svůj rodný jazyk, se snížil ze 42 % na 22 %. Lidé začali v každodenním životě přecházet na ukrajinštinu - jestliže v roce 2012 bylo 40 % rusky mluvících Ukrajinců, v roce 2022 to bylo už 18 %. Podle údajů pro rok 2022 se 83 % lidí domnívalo, že ukrajinština by měla být jediným státním jazykem. Počet lidí, kteří jsou zastánci ruštiny jako druhého státního jazyka, se snížil z 25 % (2012) na 7 % (2022).

Podle průzkumu "Mova ta identita na Ukrajině na konci roku 2022" používali ukrajinštinu v práci a ve škole 68 % lidí, zatímco ruštinu 11 %. Se začátkem války se zvýšil počet lidí, kteří považují ruštinu za nepodstatnou, zatímco v roce 2014 se tohoto názoru drželo 9 % lidí, v roce 2022 - 58 %.

Nárůst statusu ukrajinštiny potvrzuje i další průzkum, který v roce 2023 provedla výzkumná agentura Info Sapiens. Jen během války se počet lidí hovořících ukrajinsky zvýšil o 16 %, v únoru 2022 to bylo 46 % a v lednu 2023 - 62 %.

²⁶ SAVOSKINA, K. 2020, Únor 11. *Kak ruskoyazychnye shkoly v Ukraine budut perehodit na ukrainskij*. Hromadske.ua. Dostupné z: <https://hromadske.ua/ru/posts/letnij-yazykovoj-lager-i-vneklassnoe-obuchenie-kak-ruskoyazychnye-shkoly-v-ukraine-budut-perehodit-na-ukrainskij>

²⁷ GOIDENKO, T. 2023, Červen 10. *V Ukrajini prodovzhat na rik perehid shkil nacmenshin na ukrajinsku movu navchannya* — Delo.ua. Delo.ua, Dostupné z: <https://delo.ua/politics/v-ukrajini-prodovzat-na-rik-perexid-skil-nacmensin-na-ukrajinsku-movu-navcannya-419048/>

Dle údajů online platformy Freelancehunt začali Ukrajinci na internetu častěji používat ukrajinštinu. Před válkou vyhledávalo informace v ukrajinštině 11-30 % uživatelů, po začátku války 96 %.

Válka zasáhla i vysoké školy. V roce 2023 se dvě ukrajinské univerzity rozhodly osobně chránit ukrajinský jazyk. Na Charkovské národní univerzitě V. N. Karazina byl zřízen ombudsman, který dohlíží na dodržování jazykových pravidel. Tuto funkci může zastávat každý profesor; prvním ombudsmanem byl vedoucí katedry ukrajinského jazyka M. Filon. Kyjevsko-Mohyljanská národní univerzita doporučovala studentům a učitelům nepoužívat ruský jazyk v mimopracovních hodinách na území univerzity. Návrh má čistě doporučující charakter a vychází z vlastní volby studentů a učitelů používat ukrajinský jazyk. ²⁸

²⁸ *Ukrayinska mova pid chas vijni: klyuchovi tendenciyi rozvitku*. 2023, Březen 20. Nacionalnij institut strategichnih doslidzhen. Dostupné z: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayinska-mova-pid-chas-viyny-klyuchovi-tendentsiyi-rozvytku#:~:text=>

4 Vlastní práce

Součástí praktické části práce je vlastní sběr dat a následná analýza získaných informací. Pro sběr dat byla použita metoda anonymního dotazníkového šetření respondentů a rozhovoru s třemi respondenty. Průzkum byl proveden mezi studenty tří největších ekonomických univerzit města Oděsy - Národní univerzitě I.I.Mečnikova, Národní ekonomické univerzitě a Polytechnické univerzitě. Účastníky rozhovoru byli učitelé cizích jazyků ze tří výše uvedených univerzit. Takový typ analyzování umožňuje důkladnější zkoumání problematiky, prohloubení současné jazykové situace a posouzení vlivu jazykové politiky na oblast vzdělávání.

V rámci průzkumu byly položeny otázky týkající se tří jazyků - ukrajinštiny, ruštiny a angličtiny. Otázky týkající se ukrajinštiny a ruštiny se přímo vztahují k problematice ukrajinizace, rusifikace a jejich derivátu - suržyku. Za cizí jazyk byla vybrána angličtina jako hlavní jazyk světové společnosti, který by se měl studovat ve všech vzdělávacích institucích a vyučovat na univerzitách na dostatečné úrovni ve všech vyspělých zemích.

4.1 Vyhodnocení a analýza odpovědi

Průzkumu se zúčastnilo 49 studentů. Každý student odpověděl na 20 otázek metodou výběru jedné z nabízených odpovědi. U některých otázek byla nabídnuta varianta výběru odpovědi "jiné" s možností napsat vlastní odpověď, avšak žádný respondent, který tuto odpověď zvolil, ji nekonkretizoval.

Níže uvedené údaje jsou aktuální k datu provádění průzkumu, tj. k lednu 2024.

4.1.1 Otázka č. 1 Jaký jazyk používáte v každodenním životě?

Graf 1: Používání jazyka v každodenním životě

Zdroj: vlastní zpracování

První otázka: "Jaký jazyk používáte v každodenním životě?"

19 respondentů zvolilo odpověď "ruský", 15 "převážně ruský", 6 "ukrajinský", 4 "suržyk", 4 "převážně ukrajinský", 1 respondent zvolil odpověď "jiný". Výsledky průzkumu jasně ukazují, že většina studentů oděských vysokých škol používá v každodenním životě ruštinu. Za zaznamenání stojí také jedna odpověď ve prospěch jiného jazyka. Tento výsledek ukazuje na dominanci ruštiny mezi mladými lidmi a přítomnost dalších národnostních menšin mezi studenty.

4.1.2 Otázka č. 2 Který jazyk považujete za svůj rodný?

Graf 2: Rodný jazyk

Zdroj: vlastní zpracování

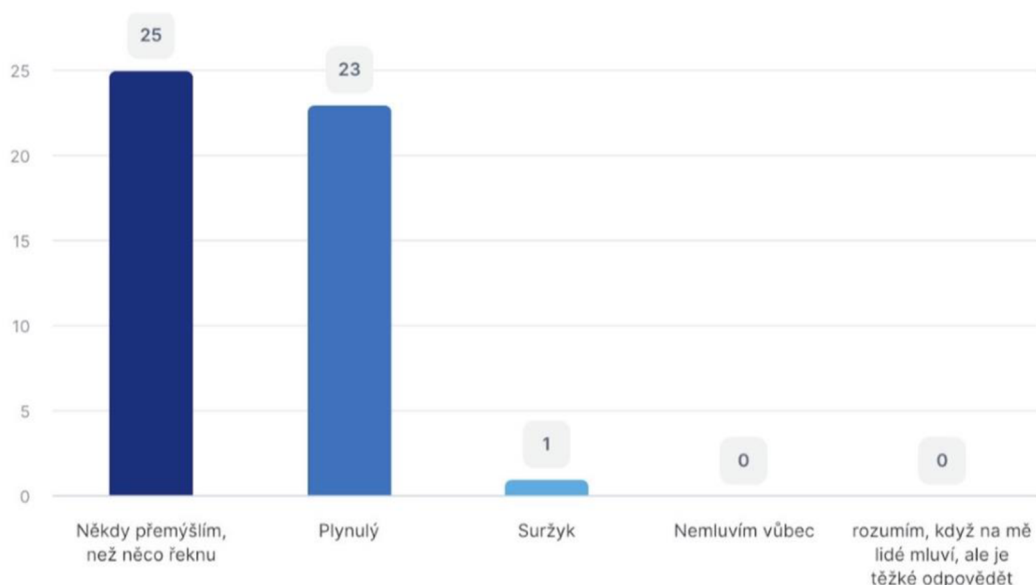
Druhá otázka: "Který jazyk považujete za svůj rodný?"

20 respondentů zvolilo odpověď "ukrajinský a ruský", 19 "ukrajinský", 10 "ruský", žádný respondent nezvolil odpověď "jiné". Z odpovědí vyplynulo, že studenti častěji považují za svůj rodný jazyk ukrajinštinu i ruštinu nebo pouze ukrajinštinu, méně často studenti považují za svůj rodný jazyk jenom ruštinu. Zohledníme-li odpovědi na první otázku, lze konstatovat, že přestože většina studentů hovoří převážně rusky, zároveň řada z nich považuje za svůj rodný jazyk ukrajinštinu. Tento výsledek naznačuje, že navzdory dominantnímu postavení ruštiny v řeči má ukrajinština ve společnosti své místo.

4.1.3 Otázka č. 3 Jak byste ohodnotil/a svou úroveň znalosti ukrajinského jazyka?

Graf 3: Úroveň znalosti ukrajinštiny

Jak byste ohodnotil/a svou úroveň znalosti ukrajinského jazyka?

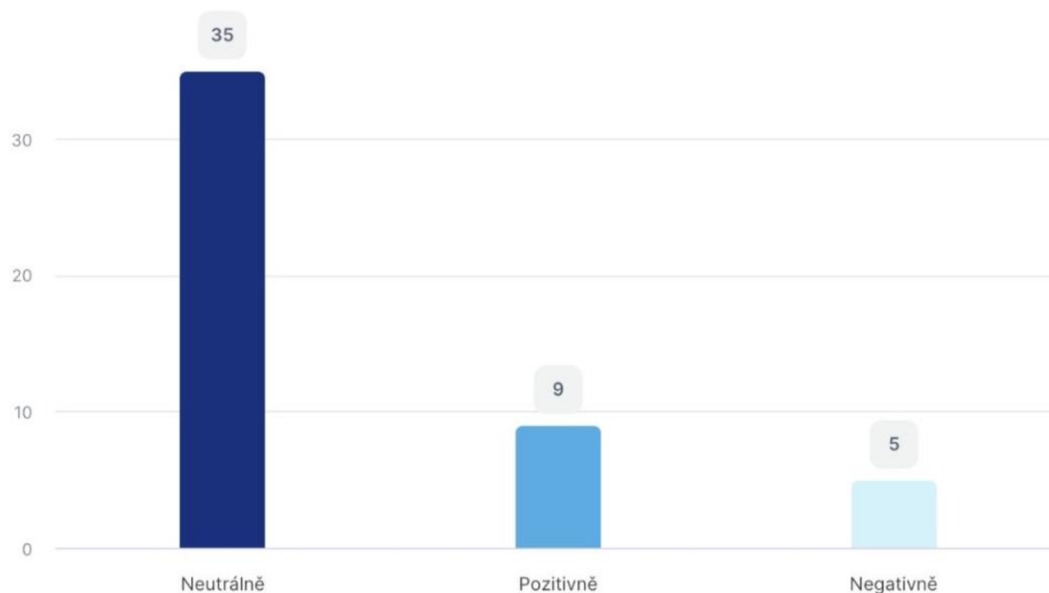
Zdroj: vlastní zpracování

Třetí otázka: "Jak byste ohodnotil/a svou úroveň znalosti ukrajinského jazyka?"
25 respondentů zvolilo odpověď "někdy přemýšlím, než něco řeknu", 23 respondentů zvolilo odpověď "plynulý" a 1 respondent zvolil odpověď "suržyk", žádný respondent nezvolil odpověď "rozumím, když na mě lidé mluví, ale je těžké odpovědět" a "nemluvím vůbec". Z výsledků vyplývá, že studenti buď jazyk ovládají plynule, nebo jej znají poměrně dobře. To je poměrně vysoká úroveň jazykových znalostí. I když uvážíme, že ne všichni studenti mluví plynule ukrajinsky, je to pro úspěšné studium na vysoké škole rozhodně dostatečná úroveň.

4.1.4 Otázka č. 4 Jaký je váš postoj na suržyk?

Graf 4: Postoj na suržyk

Jaký je váš postoj na suržyk?

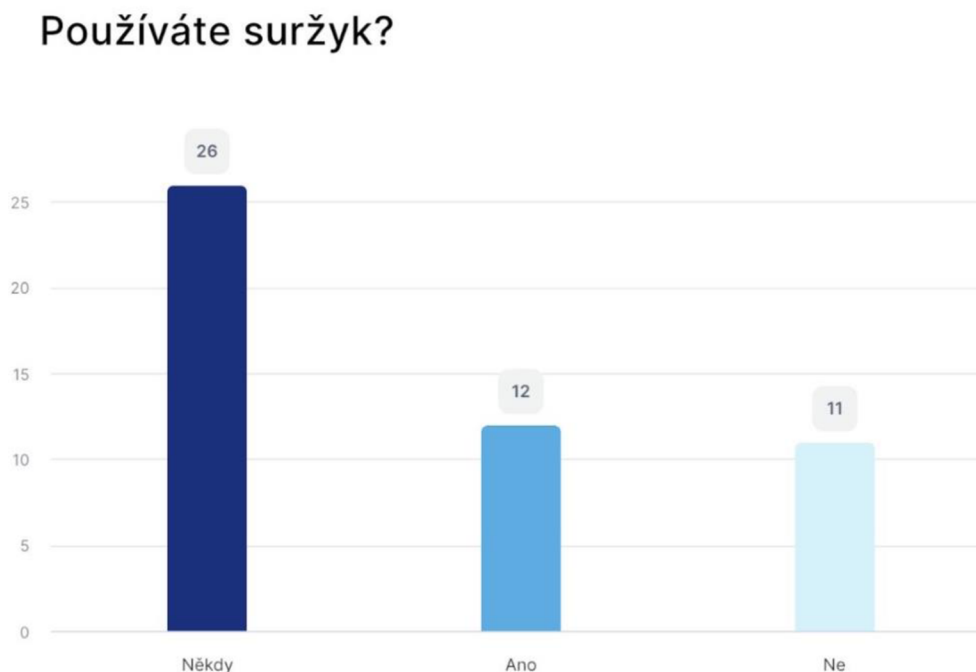
Zdroj: vlastní zpracování

Čtvrtá otázka zněla: "Jak se cítíte na suržyk?"

35 respondentů odpovědělo "neutrálně", 9 "pozitivně", 5 "negativně". Volba majoritní části odpovědi "neutrálně" naznačuje, že většina studentů nemá na tuto otázku jasný názor, ale někteří se k suržyku staví negativně. Důvodem negativního postoje k suržyku může být vnímání suržyku jako zkomolené ukrajinštiny, neznalosti jazyka ze strany mluvčího. Nicméně počet osob, které mají k suržyku kladný vztah, je vyšší, z čehož lze usuzovat, že respondenti většinou používání suržyku chápou.

4.1.5 Otázka č. 5 Používáte suržyk?

Graf 5: Použití suržyku

Zdroj: vlastní zpracování

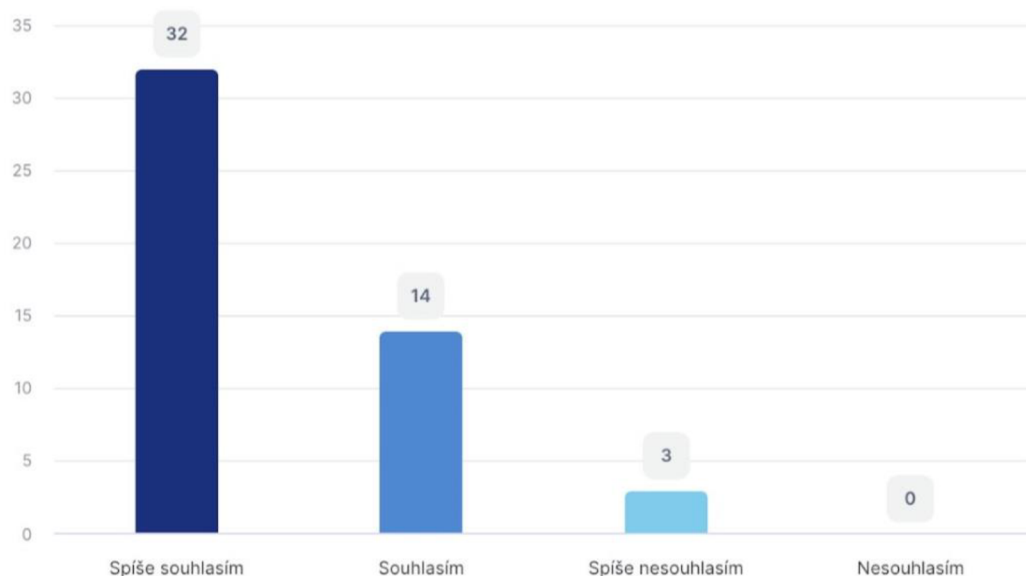
Pátá otázka: "Používáte suržyk?"

Odpověď "někdy" zvolilo 26 respondentů, 12 "ano", 11 "ne". Podle výsledků průzkumu téměř 80 % (38) dotázaných studentů alespoň někdy používá ve svém řečovém projevu suržyk. Důvodem pro tak vysoké užívání suržyku je zintenzivnění jazykové politiky vůči ukrajinštině, které na Ukrajině probíhá v posledních letech. Současné období lze nazvat přechodným - lidé, kteří mluvili rusky, si postupně zvykají na ukrajinštinu více než dříve. Nezvyklost, nedostatečná znalost jazyka a nedostatečné používání jazyka v prostředí vedou k používání suržyku. Při pohledu na výsledky odpovědí na předchozí otázku vidíme přímou souvislost mezi vztahem k jazyku a jeho používáním.

4.1.6 Otázka č. 6 Souhlasíte s tvrzením, že lidé v Oděse mluví převážně rusky?

Graf 6: Oděsa - rusky mluvící město?

Souhlasíte s tvrzením, že lidé v Oděse mluví převážně rusky?

Zdroj: vlastní zpracování

Šestá otázka: "Souhlasíte s tvrzením, že lidé v Oděse mluví převážně rusky?"

Na tuto otázku odpovědělo 32 respondentů "spíše souhlasím", 14 "souhlasím", 3 "spíše nesouhlasím", žádný dotazovaný nezvolil možnost odpovědi "nesouhlasím". Na základě výsledků průzkumu lze říct, že dotazovaní s výrokem téměř jednohlasně souhlasili. Tento závěr podporují i odpovědi z prvního průzkumu, kde bylo zjištěno, že přibližně 69 % (34) respondentů používá v běžném životě ruštinu nebo převážně ruský jazyk.

4.1.7 Otázka č. 7 Ve kterém jazyce probíhala výuka ve vaší škole?

Graf 7: Jazyk výuky ve škole

Zdroj: vlastní zpracování

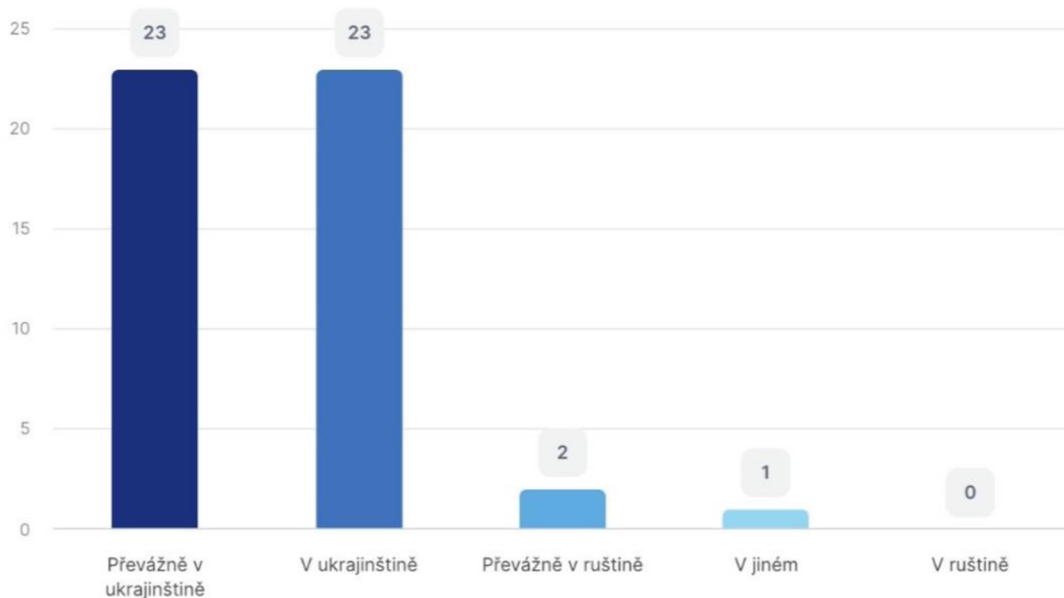
Sedmá otázka: "Ve kterém jazyce probíhala výuka ve vaší škole?"

25 respondentů zvolilo možnost odpovědi "v ukrajinštině", 14 "někdy v ukrajinštině, někdy v ruštině", 9 "v ruštině", 1 "v jiném jazyce". Výsledky průzkumu ukazují, že pouze polovina respondentů se ve škole učila výhradně v ukrajinštině. Tato skutečnost může mít vliv na znalost jazyka. Podle výsledků odpovědí na třetí otázku "Jak hodnotíte úroveň své znalosti ukrajinského jazyka?" o něco méně než polovina respondentů odpověděla, že ukrajinsky mluví plyně. Analýzou obou uvedených výsledků můžeme dojít k závěru, že jazyk výuky ve škole ovlivňuje jazykovou vybavenost.

4.1.8 Otázka č. 8 V jakém jazyce se vyučuje na vaší univerzitě?

Graf 8: Jazyk výuky na univerzitě

V jakém jazyce se vyučuje na vaší univerzitě?

Zdroj: vlastní zpracování

Osmá otázka: "V jakém jazyce se vyučuje na vaší univerzitě?"

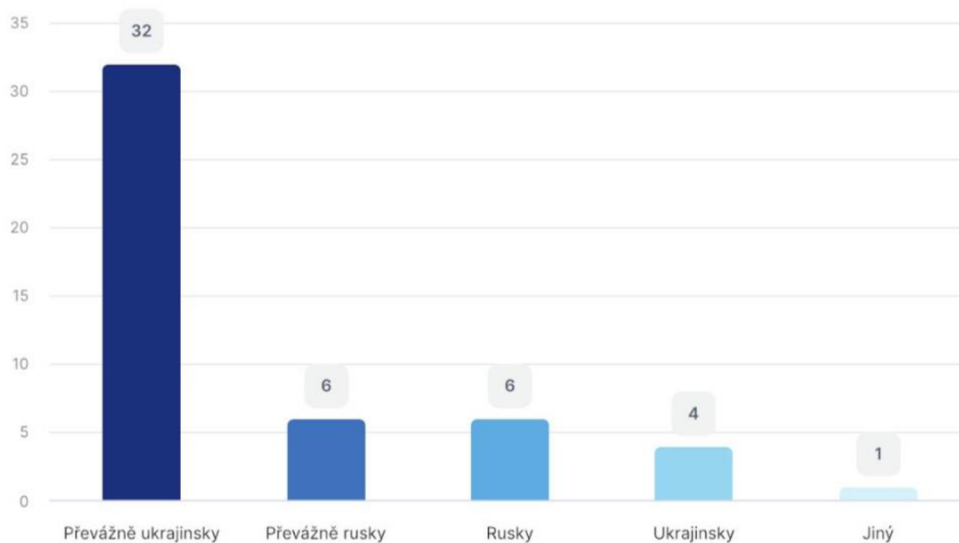
23 respondentů odpovědělo "převážně v ukrajinštině", 23 "v ukrajinštině", 2 "převážně v ruštině", 1 "v jiném", odpověď "v ruštině" nezvolil žádný respondent. Výsledky ukazují, že téměř ve všech případech probíhá výuka v ukrajinštině nebo převážně v ukrajinštině.

Přítomnost odpovědí "převážně v ruštině" ukazuje, že jazyk výuky závisí na rozhodnutí vyučujícího, nicméně většina vyučujících se drží rétoriky jazykové politiky a vyučuje ve státním jazyce - ukrajinštině. Odpověď "v jiném" naznačuje, že existují studijní programy nebo samostatné předměty vyučované v jiném jazyce národnostních menšin nebo v cizím jazyce.

4.1.9 Otázka č. 9 Jaký jazyk používají učitelé při komunikaci se studenty mimo přednášky?

Graf 9: Jazyk komunikace se studenty mimo přednášky

Jaký jazyk používají učitelé při komunikaci se studenty mimo přednášky?

Zdroj: vlastní zpracování

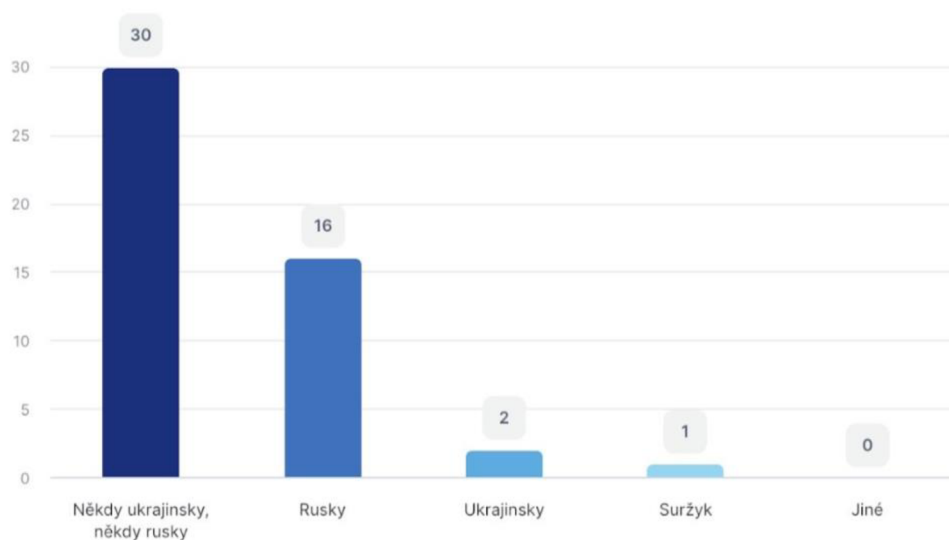
Devátá otázka zněla: "Jaký jazyk používají učitelé při komunikaci se studenty mimo přednášky?"

Možnost odpovědi "převážně ukrajinsky" zvolilo 32 respondentů, 6 "převážně rusky", 6 "rusky", 4 "ukrajinsky", 1 "jiný". Výsledky ukazují, že většina vyučujících používá pro mimoškolní komunikaci pouze nebo převážně ukrajinštinu. Převážná část učitelů dodržuje jazykovou politiku i mimo oficiální vyučovací hodiny, přestože lze předpokládat, že většina učitelů hovoří v běžném životě rusky. Tento předpoklad se dá podpořit výsledky odpovědí na otázku č. 6. Nicméně čtvrtina vyučujících používá pouze ruštinu nebo převážně ruštinu. Odpověď "jiné" se může týkat výukových programů pro cizince.

4.1.10 Otázka č. 10 Jakým jazykem studenti mezi sebou komunikují?

Graf 10: Jazyk komunikace mezi studenty

Jakým jazykem studenti mezi sebou komunikují?

Zdroj: vlastní zpracování

Desátá otázka: "Jakým jazykem studenti mezi sebou komunikují?"

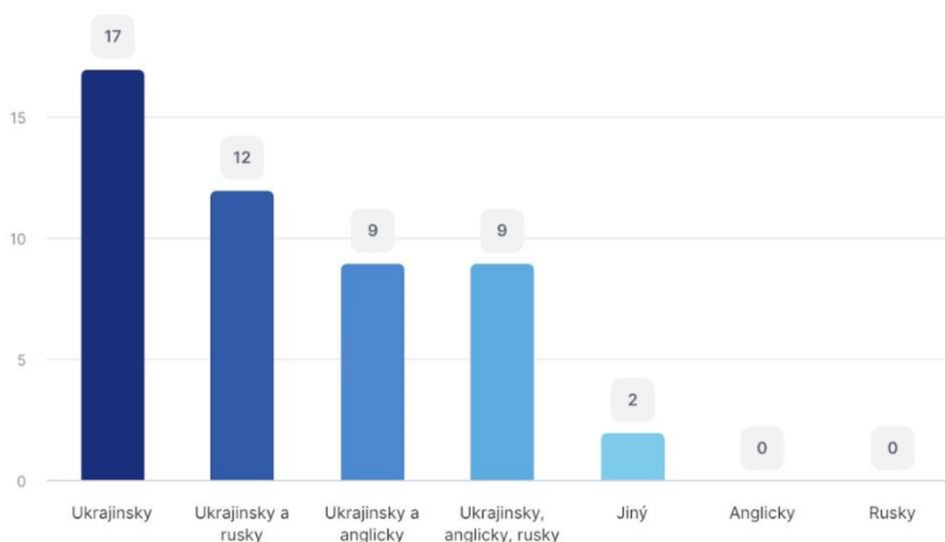
30 respondentů odpovědělo "někdy ukrajinsky, někdy rusky", 16 "rusky", 2 "ukrajinsky", 1 "suržyk", žádný respondent ne zvolil možnost odpovědi "jiné". Podle výsledků průzkumu studenti nejčastěji používají ruštinu, méně často ukrajinštinu a nejméně často suržyk.

Přestože se studenti vyučují v ukrajinštině, v konverzaci nejčastěji používají ruštinu. Je to dáno tím, že většina studentů mluví v každodenním životě rusky, jak ukazují výsledky první otázky.

4.1.11 Otázka č. 11 Jaký je jazyk výukových materiálů na vaší univerzitě?

Graf 11: Jazyk výukových materiálů na univerzitě

Jaký je jazyk výukových materiálů na vaší univerzitě?

Zdroj: vlastní zpracování

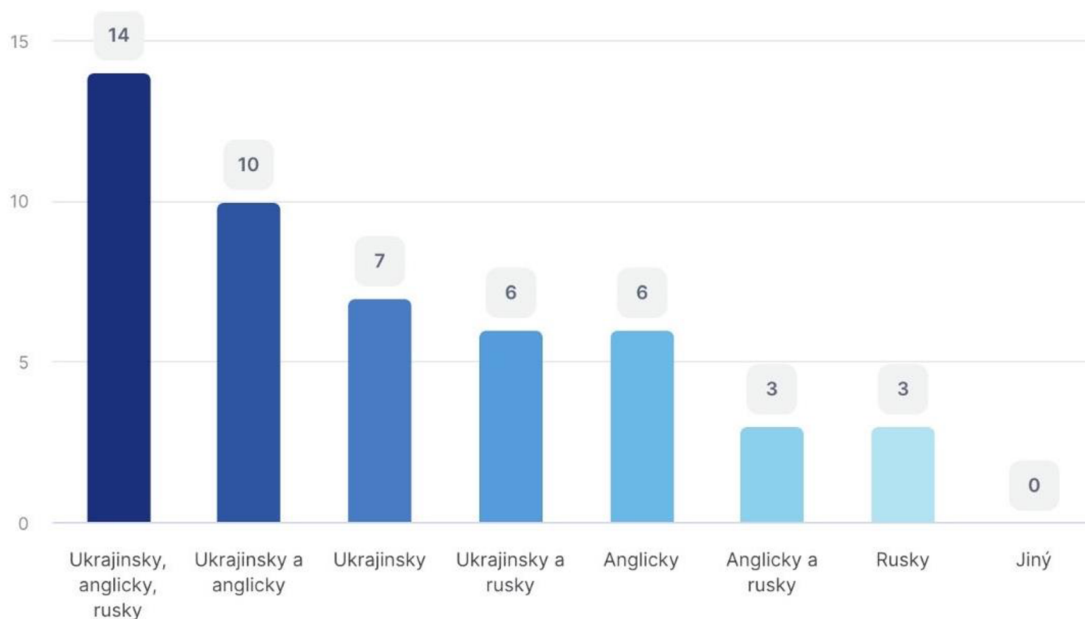
Jedenáctá otázka: "Jaký je jazyk výukových materiálů na vaší univerzitě?"

17 respondentů odpovědělo "ukrajinsky", 12 "ukrajinsky a rusky", 9 "ukrajinsky a anglicky", 9 "ukrajinsky, anglicky, rusky", 2 "jiný", žádný z respondentů nezvolil možnosti odpovědi "anglicky" a "rusky". Téměř ve všech případech se jedná o materiály v ukrajinštině, kromě dvou odpovědí "jiný", které jsou vzhledem k malému počtu spíše výjimkou. Nejčastěji učitelé volí materiály v ukrajinštině, méně často materiály v ruštině a angličtině. Výběr materiálů závisí na relevanci údajů, specializaci výuky, počtu dostupných materiálů v různých jazycích, relevanci použití v zemi výuky a osobních preferencích učitele. Aktuálnější materiály v dané situaci budou pravděpodobně napsány v ukrajinštině, starší v ruštině. Obvykle je většina materiálů téměř v každém předmětu k dispozici v angličtině, používání takových materiálů umožňuje studentům získat lepší znalosti použitelné po celém světě.

4.1.12 Otázka č. 12 Jaký jazyk volíte pro materiály k samostudiu?

Graf 12: Jazyk materiálů pro samostudium

Jaký jazyk volíte pro materiály k samostudiu?

Zdroj: vlastní zpracování

Dvanáctá otázka: "Jaký jazyk volíte pro materiály k samostudiu?"

14 respondentů zvolilo možnost odpovědi "ukrajinsky, anglicky, rusky", 10 "ukrajinsky a anglicky", 7 "ukrajinsky", 6 "ukrajinsky a rusky", 6 "anglicky", 3 "anglicky a rusky", 3 "rusky", žádný respondent nezvolil možnost odpovědi "jiný". V této otázce se názory studentů rozdělily, je třeba vzít v úvahu různé specializace studentů a množství dostupných materiálů v různých jazycích a úroveň znalosti cizího jazyka. Tyto faktory ovlivňují volbu studenta. Nejčastěji studenti používají materiály ve všech třech jazycích a v ukrajinštině, méně často v angličtině a ještě méně často v ruštině. Studenti důvěřují více materiálům v angličtině než v ruštině, zatímco učitelé častěji odkazují na materiály v ruštině než v angličtině.

4.1.13 Otázka č. 13 Myslíte si, že je důležité vyučovat v ukrajinštině?

Graf 13: Důležitost výuky v ukrajinštině

Myslíte si, že je důležité vyučovat v ukrajinštině?

Zdroj: vlastní zpracování

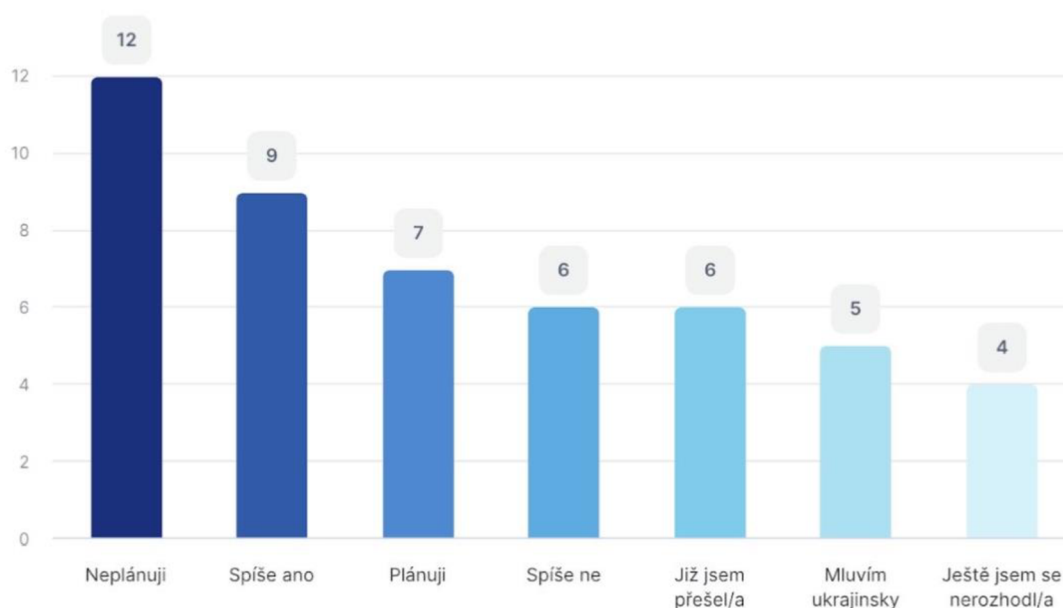
Třináctá otázka: "Myslíte si, že je důležité vyučovat v ukrajinštině?"

40 respondentů odpovědělo "ano", 4 "spíše ano", 3 "je mi to jedno", 2 "ne", žádný respondent neodpověděl "spíše ne". V této otázce má většina studentů stejný názor - téměř 90 % (40) dotazovaných se jednoznačně nebo spíše přiklání ke kladné odpovědi na otázku. Tento výsledek ukazuje na silnou pozici ukrajinského jazyka mezi studenty a podporu jazykové politiky ve směru ukrajinizace.

4.1.14 Otázka č. 14 Plánujete ve svém každodenním životě zcela přejít na ukrajinštinu, pokud nyní mluvíte rusky?

Graf 14: Přejít na ukrajinštinu

Plánujete ve svém každodenním životě zcela přejít na ukrajinštinu, pokud nyní mluvíte rusky?

Zdroj: vlastní zpracování

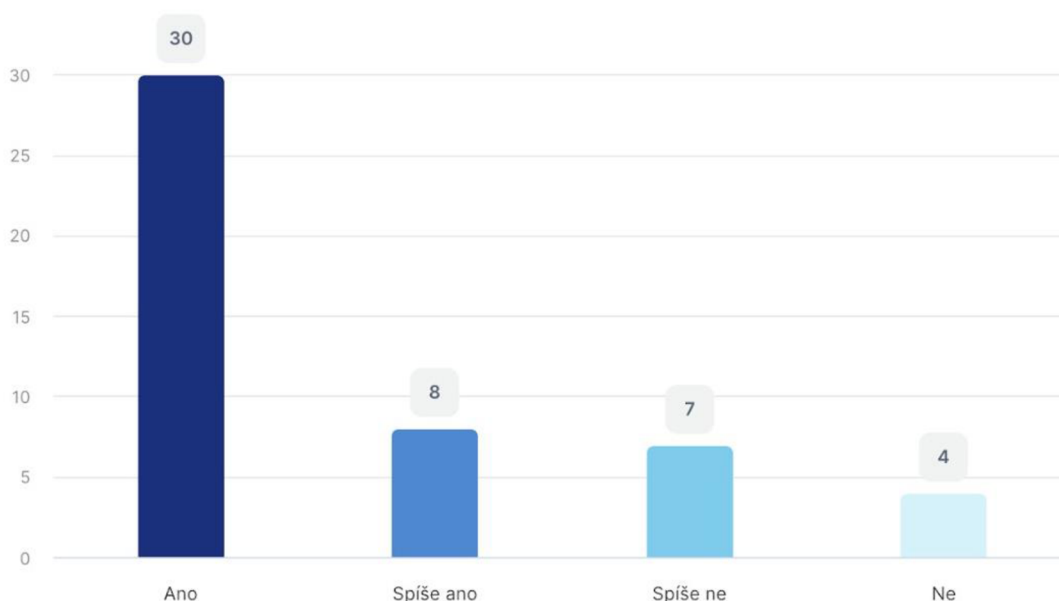
Čtrnáctá otázka: "Plánujete ve svém každodenním životě zcela přejít na ukrajinštinu, pokud nyní mluvíte rusky?"

Na tuto otázku odpovědělo 12 respondentů: "neplánuji", 9 "spíše ano", 7 "plánuji", 6 "spíše ne", 6 "již jsem přešel/a", 5 "mluvím ukrajinsky", 4 "ještě jsem se nerozhodl/a". V této otázce se názory studentů rozdělily - asi 37 % (18) odpovědělo záporně, asi 33 % (16) kladně, asi 8 % (4) je zatím nerozhodnutých, zbytek respondentů hovořil ukrajinsky v běžném životě nebo již přešel z ruštiny na ukrajinštinu - asi 22% (11). Podle výsledků průzkumu můžeme říci, že v současné době nemá studentská veřejnost na tuto problematiku jednotný názor. Pravděpodobně po nějakém čase se studenti přikloní k jednotnějšímu názoru. Jedná se o poměrně složité rozhodnutí, které úzce souvisí s politikou. Proto bude rozhodnutí respondentů záviset na dalším vývoji politických událostí.

4.1.15 Otázka č. 15 Začali jste od začátku plnohodnotné války více používat ukrajinštinu?

Graf 15: Používání ukrajinštiny od začátku plnohodnotné války

Začali jste od začátku plnohodnotné války více používat ukrajinštinu?

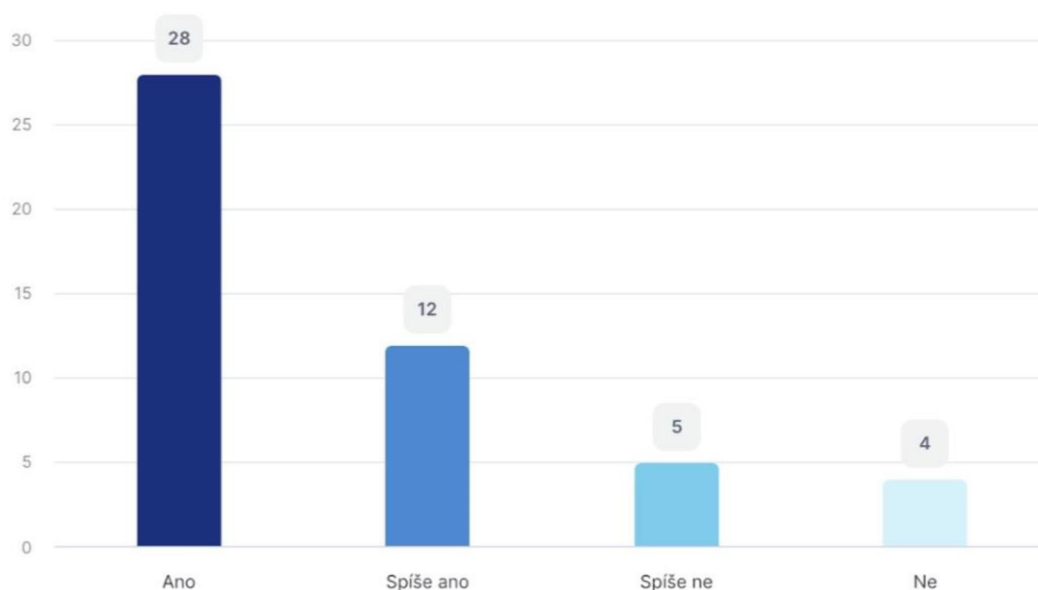
Zdroj: vlastní zpracování

Patnáctá otázka: "Začali jste od začátku plnohodnotné války více používat ukrajinštinu?" 30 respondentů odpovědělo "ano", 8 "spíše ano", 7 "spíše ne", 4 "ne". Většina respondentů zvolila kladnou odpověď. Tyto výsledky jasně ukazují, jak politická situace ovlivňuje jazykovou situaci. V tak vyhroceném konfliktu, jakým je válka, lidi spojuje jazyk, a dokonce i ti, kteří ukrajinštinu příliš nepoužívali, začali používat. Výsledky potvrzují to, co bylo vyjádřeno v popisu výsledků předchozí otázky - politická situace je katalyzátorem podobných změn. Čím ostřejší jsou události, tím ostřejší je reakce společnosti.

4.1.16 Otázka č. 16 Zvýšil se váš zájem o ukrajinský jazyk po vypuknutí plnohodnotné války?

Graf 16: Zájem o ukrajinštinu od začátku plnohodnotné války

Zvýšil se váš zájem o ukrajinský jazyk po vypuknutí plnohodnotné války?

Zdroj: vlastní zpracování

Šestnáctá otázka: "Zvýšil se váš zájem o ukrajinský jazyk po vypuknutí plnohodnotné války?"

Variantu odpovědi "ano" zvolilo 28 respondentů, "spíše ano" 12, "spíše ne" 5, "ne" 4.

Většina respondentů zvolila odpověď ano nebo spíše ano. S ohledem na výsledky odpovědí na předchozí otázku lze konstatovat, že s růstem užívání jazyka roste i zájem o něj a naopak. Lidé projevují zájem o to, aby mluvili správně a krásně, zejména studenti, kteří píšou akademické práce a skládají ústní zkoušky v ukrajinštině. V politickém kontextu se může zájem o ukrajinštinu opírat o historii jejího používání, utváření gramatických pravidel a slovtvorbu.

4.1.17 Otázka č. 17 Jaký cizí jazyk studujete na univerzitě?

Graf 17: Studium cizího jazyka na univerzitě

Zdroj: vlastní zpracování

Sedmnáctá otázka: "Jaký cizí jazyk studujete na univerzitě?"

44 respondentů zvolilo možnost odpovědi "angličtina", 3 "španělština", 1 "polština", 1 "němčina", žádný respondent nezvolil možnost odpovědi "jiný" a "francouzština".

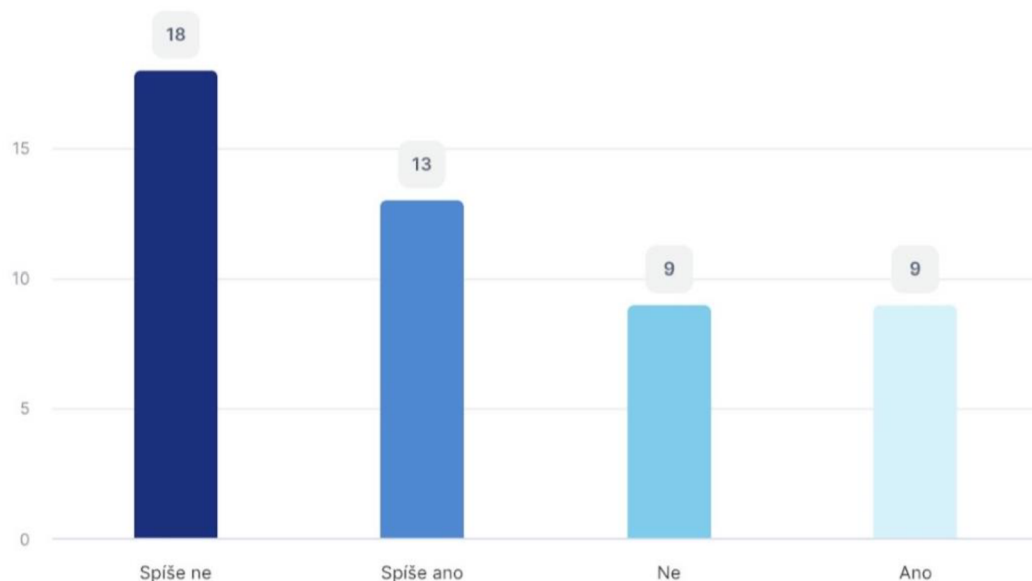
Převážná většina studentů studuje angličtinu, obvykle jako cizí jazyk volí vzdělávací instituce angličtinu ve smyslu mezinárodního jazyka. Znalost mezinárodního jazyka je nezbytným atributem pro člověka s vysokoškolským vzděláním. Nicméně výsledky průzkumu ukazují, že v některých případech univerzita nabízí ke studiu i jiné jazyky.

Například by to bylo užitečné pro studenty, kteří znají angličtinu na dostatečné úrovni a chtějí se naučit druhý cizí jazyk. Taková příležitost otevírá více možností uplatnění na trhu práce.

4.1.18 Otázka č. 18 Považujete úroveň výuky cizích jazyků na vaší univerzitě za dostatečnou?

Graf 18: Úroveň výuky cizích jazyků na universitě

Považujete úroveň výuky cizích jazyků na vaší univerzitě za dostatečnou?

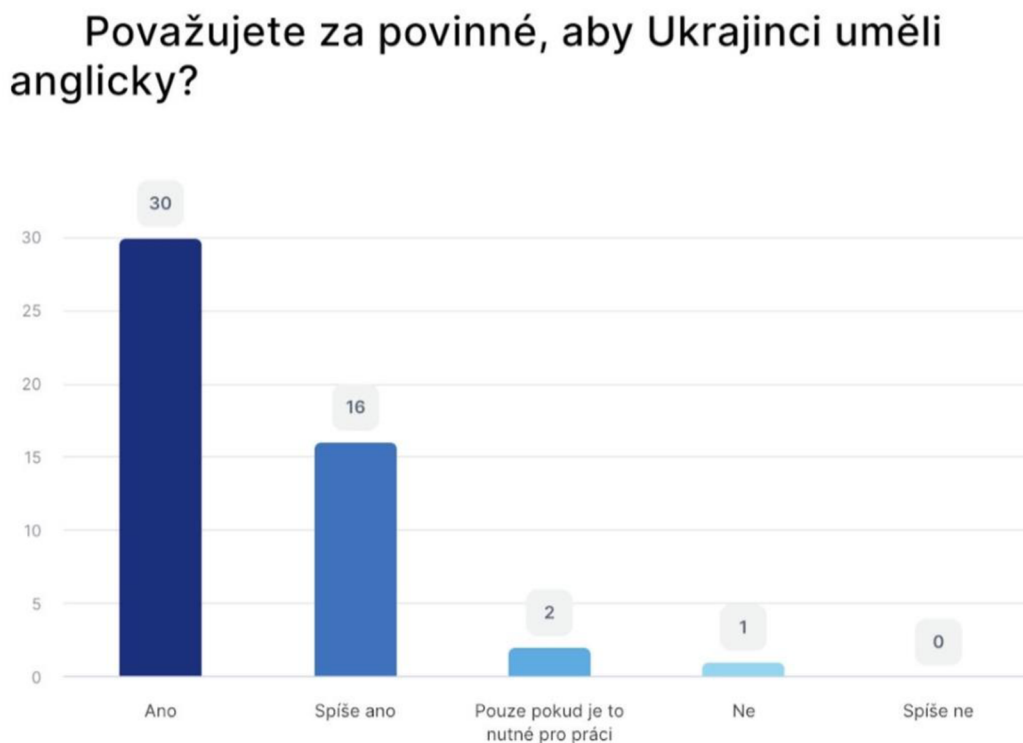
Zdroj: vlastní zpracování

Osmnáctá otázka: "Považujete úroveň výuky cizích jazyků na vaší univerzitě za dostatečnou?"

18 respondentů zvolilo možnost odpovědi "spíše ne", 13 "spíše ano", 9 "ne", 9 "ano". V této otázce nebyla velká převaha ve prospěch jednoho či druhého názoru, nicméně o něco více studentů považuje úroveň výuky cizích jazyků za nedostatečnou. Potíž při analýze této otázky spočívá v relativitě pojmu dostatečnosti u různých lidí. Jednomu studentovi stačí základní znalost jazyka, zatímco jiný potřebuje plynulou úroveň jazykových znalostí. Vzhledem k tomu, že v tomto případě není více studentů spokojeno s kvalitou výuky a v souladu se zákonem o uznání angličtiny jako mezinárodního jazyka na Ukrajině, je důvod pro hlubší výuku jazyků na vysokých školách.

4.1.19 Otázka č. 19 Považujete za povinné, aby Ukrajinci uměli anglicky?

Graf 19: Musí Ukrajinci umět anglický?

Zdroj: vlastní zpracování

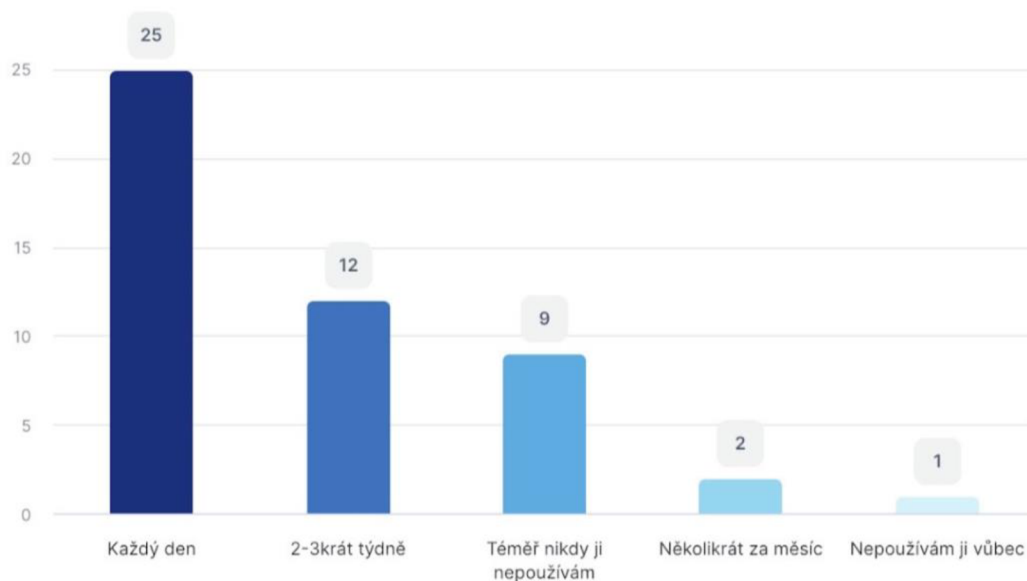
Devatenáctá otázka: "Považujete za povinné, aby Ukrajinci uměli anglicky?"

30 respondentů zvolilo možnost odpovědi "ano", 16 "spíše ano", 2 "pouze pokud je to nutné pro práci", 1 "ne", žádný respondent nezvolil možnost odpovědi "spíše ne". Téměř všichni studenti se domnívají, že Ukrajinci jsou povinni umět anglicky. Tento názor lze argumentovat tím, že znalost mezinárodního jazyka přináší mnoho výhod. Mezi tyto výhody patří například větší studijní a kariérní možnosti. Člověk, který umí anglicky, má možnost pracovat v mezinárodní firmě a vyjet na stáž do zahraničí. Obvykle v takových případech pracovníci získávají více zkušeností a vyšší platy. Následující výhody si lze připsat na vrub rozvoji cestovního ruchu a reprezentaci Ukrajiny na světové scéně. V současné situaci nemá cenu uvažovat o rozvoji zahraničního cestovního ruchu kvůli probíhající válce, naopak nyní je velmi důležitá prezentace Ukrajiny na světové scéně. V jazykové politice již byly v tomto směru učiněny rozhodující kroky přijetím zákona o angličtině, nicméně Ukrajina má v tomto směru ještě spoustu prostoru pro další zlepšení.

4.1.20 Otázka č. 20 Jak často používáte angličtinu ve svém každodenním životě (pro komunikaci, na internetu, pro zábavu)?

Graf 20: Používání angličtiny v běžném životě

Jak často používáte angličtinu ve svém každodenním životě (pro komunikaci, na internetu, pro zábavu)?

Zdroj: vlastní zpracování

Dvacátá otázka: "Jak často používáte angličtinu ve svém každodenním životě (pro komunikaci, na internetu, pro zábavu)?"

25 respondentů zvolilo možnost odpovědi "každý den", 12 "2-3krát týdně", 9 "téměř nikdy ji nepoužívá", 2 "několikrát za měsíc", 1 "nepoužívám ji vůbec". Přibližně dvě třetiny respondentů používají angličtinu pro tu či onu potřebu denně nebo několikrát týdně. Tento výsledek lze hodnotit jako poměrně časté používání cizího jazyka. Frekventované používání angličtiny mimo školu a práci ukazuje na nezbytnost znalosti angličtiny, a tudíž i na potřebu kvalitní výuky.

4.2 Rozhovor s učiteli

Další částí vlastní práce byl rozhovor s učitelem cizích jazyků každé z vybraných oděských univerzit. V průběhu rozhovoru byla nastolena témata výuky v ukrajinštině, studia cizích jazyků, změn ve výuce v posledních letech a perspektivy studentů a učitelů do budoucna.

Prvním tématem, kterého se rozhovor dotkl, byla výuka v ukrajinštině. Před vypuknutím plnohodnotné války na oděských univerzitách mnozí učitelé přednášeli, prováděli testy a používali výukové materiály převážně v ruštině. Nyní se situace změnila ve prospěch ukrajinského jazyka. Zvýšil se počet výukových materiálů v ukrajinštině, výrazně se snížil počet výukových materiálů v ruštině a učitelé začali častěji doporučovat výukové materiály v angličtině. Učitelé téměř přestali doporučovat studijním materiály v ruštině, a to i v případě, že učebnici napsal sám učitel. V současné době se všechny zkoušky skládají v ukrajinštině. Ohledně přednášek lze říci, že je to pro učitele nejobtížnější část, pokud nikdy předtím v ukrajinštině nepřednášeli. Pro takové případy nabízely univerzity speciální kurzy ukrajinštiny pro učitele. Nyní se přednášky vedou převážně v ukrajinštině nebo v suržyku v závislosti na úrovni jazykového vybavení učitele.

Problémem studia cizích jazyků je nerovnoměrný počet hodin pro různé obory. Studenti opouštějí univerzitu s různou úrovní jazykových znalostí. Tento problém je způsoben tím, že učební program se od sovětských dob, kdy se cizím jazykům nepřikládala velký význam, výrazně nezměnil. Učitelé se domnívají, že v současné době je vhodné zvýšit počet hodin cizích jazyků, aby se zvýšila úroveň kvalifikace ukrajinských absolventů bez ohledu na směr studia. Dalším důležitým problémem je kvalita výukových materiálů. Vzhledem k zastaralému výukovému programu se studenti učí z materiálů, které nejsou vždy aktuální, což ovlivňuje jejich užitečnost. Někteří učitelé se snaží přidávat novější materiály a sledovat jazykové inovace, ale to nestačí, protože učitel se nemůže příliš odchýlit od studijních plánů.

V posledních čtyřech letech probíhala většina výuky v online formátu. Nejprve byl důvodem koronavirus, poté vypuknutí války. Na začátku roku 2020 to byla pro učitele skutečná výzva, protože museli provést některé změny ve výukovém procesu. Po několika

měsících, kdy si všichni zvykli na technologie a přizpůsobili se distančnímu vzdělávání, začali někteří učitelé zkoušet nové způsoby výuky. Studenti měli možnost zúčastnit se přednášek s pozvanými přednášejícími ze zahraničních univerzit v online formátu. Distanční výuka umožnila otevřené hodiny s rodilými mluvčími, což dříve nepřicházelo v úvahu kvůli nedostatečnému využití technologií. Podle učitelů by podobné průběžné iniciativy byly pro studenty velmi užitečné.

Učitelé mají naději ohledně budoucích perspektiv vzdělávání na Ukrajině. Přesto nelze v příštích letech očekávat grandiózní změny, dokud neskončí válka. Velké změny vyžadují velké finanční prostředky, které v době války nelze přidělit. Mezi pravděpodobné pozitivní změny učitelé uvádějí úplný přechod na výuku v ukrajinském jazyce, zejména takovou, kde učitelé a žáci budou mluvit plynule ukrajinsky. Očekává se také, že budou vydány nové učební materiály v ukrajinštině. Pokud jde o cizí jazyky, očekává se hlubší studium angličtiny pro studenty všech oborů a vyšší úroveň výuky dalších cizích jazyků nabízených vysokými školami. Takové úrovně lze dosáhnout prostřednictvím vážnější odborné přípravy učitelů cizích jazyků a používáním nejnovějších výukových materiálů, jakož i důrazem na mluvení. Učitelé poznamenali, že vidí perspektivu v pravidelných hodinách s rodilými mluvčími.

5 Výsledky a diskuse

5.1 Výsledky průzkumu

Průzkum obsahoval otázky týkající se ukrajinštiny, ruštiny, angličtiny a také suržyku, jazyka výuky na univerzitě a používání jazyka v každodenním životě.

Prvním klíčovým zjištěním průzkumu jsou výsledky odpovědí na první a druhou otázku. Přestože většina respondentů hovoří převážně rusky, více respondentů považuje ukrajinštinu za svůj mateřský jazyk. To je první ukazatel silné jazykové politiky. Další skupina otázek 3, 4, 5 ukázala, že suržyk je mezi studenty používán příležitostně. Přibližně polovina studentů nemluví plyně ukrajinsky, ale usiluje o to, aby mluvili plynule. V důsledku toho používají suržyk. Rozšíření suržyku ukazuje současně na úspěchy i nedostatky jazykové politiky. Jak naznačily výsledky odpovědí na otázku č. 16, studenti se o ukrajinštinu začali více zajímat, ale samotný zájem k přechodu na ukrajinštinu nestačí. Ukázala to otázka č. 14, kde se pouze třetina respondentů rozhodla začít mluvit ukrajinsky v běžném životě. Takové rozhodnutí souvisí především s potřebou jazyk používat. Otázka č. 15 ukázala, že většina studentů začala ukrajinštinu častěji používat v posledních dvou letech. Válka se stala podnětem k tomu, aby se vážněji přistoupilo k již existujícím zákonům o jazyce - vzdělávání, služby v ukrajinském jazyce. To potvrzují i výsledky odpovědí na otázku č. 13. Přibližně 90 % respondentů považuje za důležité vyučovat v ukrajinském jazyce. Tento názor potvrzují odpovědi na otázky č. 8, 9, 11, 12. Učitelé téměř vždy používají ukrajinštinu na přednáškách i mimo ně, většinu materiálů si učitelé i žáci vybírají v ukrajinštině.

Stejně zaujatě se studenti staví k anglickému jazyku. Na základě odpovědí na otázku č. 19 se téměř všichni studenti domnívají, že znalost angličtiny je pro Ukrajince povinná. Respondenti shledávají praktické využití jazyka v každodenním životě. Otázka č. 20 ukázala, že většina studentů používá angličtinu poměrně často i mimo studium a práci. Podle výsledků otázky č. 18 však více než polovina studentů není spokojena s kvalitou výuky cizích jazyků na vysokých školách. Tyto názory poukazují na potřebu posílit jazykovou politiku týkající se angličtiny. Lze předpokládat, že uznání angličtiny jako mezinárodního jazyka bude dalším krokem vedoucím ke zlepšení kvality výuky angličtiny na vysokých školách.

5.2 Výsledky rozhovoru

Rozhovor s učiteli dovolil podívat se na problém jazykové politiky ve výuce z jiné perspektivy a odhalit některé detaily.

Učitelé pocítovali posílení jazykové politiky vůči ukrajinštině silněji než žáci. S vypuknutím války si již nemohli sami vybírat jazyk přednášek a materiálů. Přestože výuka v ukrajinštině byla zákonem předepsána již dříve, teprve nyní se tato otázka začala brát opravdu vážně. Pro některé se přechod na výuku v ukrajinštině stal skutečnou výzvou. Přestože někteří učitelé absolvovali kurzy ukrajinštiny, při vysvětlování složité látky stále přecházejí na ruštinu.

Učitelé se také podělili o to, jak probíhá výuka cizích jazyků, zejména angličtiny. Tyto podrobnosti vnášejí jasnost do nespokojenosti studentů s kvalitou výuky angličtiny na vysokých školách. Důvodem je zastaralý program a nedostatek hodin. Výukový program by se měl aktualizovat a prohloubit, aby se dosáhlo efektivního pokroku ve výuce. Problém zastaralých učebních osnov je mnohem hlubší než staré učebnice. Je to především otázka připravenosti a motivace učitele prezentovat látku novým způsobem.

6 Závěr

Hlavním cílem této práce bylo objasnit jazykovou politiku Ukrajiny a zhodnotit její dopad na proces výuky jazyků na vybraných univerzitách.

K dosažení cíle práce byly použity metody studia literatury, průzkumu mezi studenty a rozhovorů s učiteli.

Výsledky práce ukázaly, že v současné době dochází na Ukrajině k aktivnímu rozvoji a realizaci jazykové politiky. Byly identifikovány silné a slabé stránky jazykové politiky.

Jedním z úspěchů jazykové politiky je posílení postavení ukrajinského jazyka ve společnosti. V poslední době začali lidé ukrajinštinu více používat v každodenním životě. Vzhledem k obtížné jazykové situaci na Ukrajině, zejména na jihu, bylo pro ukrajinštinu po mnoho let obtížné zaujmout dominantní postavení.

Složitost jazykové situace spočívá v posílení pozice ruštiny pod vlivem Sovětského svazu. Ruština má ve společnosti stále určitou váhu, ale ne tak silnou jako dříve.

Práce ukázala, že ve sféře vzdělávání zaujala dominantní postavení ukrajinština. V posledních letech se podařilo téměř úplně přejít na ukrajinštinu jak v ústním vyučování, tak v naučné literatuře.

V posledních letech se ukrajinská jazyková politika rovněž zaměřila na angličtinu a novým zákonem jí udělila status mezinárodního jazyka. Vzhledem k nedávnému přijetí zákona není možné posoudit jeho účinnost, ale měl by dát podnět k aktivnějšímu a hlubšímu studiu angličtiny na vysokých školách. Práce ukázala, že tento zákon je pro Ukrajinu skutečně potřebný, protože většina studentů angličtinu aktivně používá. Studenti však poznamenali, že úroveň výuky angličtiny považují za nedostatečnou.

Vyučující rovněž potvrdili názory studentů a poukázali na nerovnoměrný počet vyučovacích hodin pro různé studijní obory. Všichni studenti by měli mít stejně vysokou úroveň znalostí cizího jazyka bez ohledu na volbu povolání.

Bylo konstatováno, že studenti nedostávají dostatečně kvalitní znalosti kvůli zastaralým výukovým materiálům. Efektivní učební plán je založen na aktuálních

výukových materiálech, zatímco výuka se starými učebnicemi studenty spíše demotivuje.

Pokud jde o slabé strany jazykové politiky Ukrajiny, je možné poukázat na její nestálost. V různých letech, jak před získáním nezávislosti, tak po ní, byla jazyková politika závislá na vládě a jejím politickém kurzu. Silná jazyková politika vyžaduje jasný politický kurz, což na Ukrajině nebylo vždy pravidlem.

Další slabinou jazykové politiky je suržyk, ať už je politika prováděna jakýmkoli způsobem, suržyk je vždy přítomen. Lidé nemohou okamžitě přejít na jiný jazyk, v důsledku čehož dochází k míchání jazyků nejen v každodenní konverzaci, ale i ve vzdělávacích institucích.

Práce ukázala důležitost a význam jazykové politiky a její dopad na vzdělávací sféru Ukrajiny. Ukrajinské vzdělávání má velké perspektivy a k jejich dosažení je mimo jiné nutná silná jazyková politika. Tato práce poukázala na nedostatky, které je třeba řešit, a přijmout opatření k jejich odstranění, aby se zlepšilo vzdělávání na oděských univerzitách.

7 Seznam použitých zdrojů

BEZSMERTNA, H. 2023. *Osoblivosti realizacii derzhavnoji movnoji polityky v Ukrajinii (Kinec XX – Pochatok XXI st.)*. Dostupné z: <http://journal.ndiu.org.ua/article/view/283300/279266>

ČERMÁK, F. 2007. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum. 382 s. ISBN 978-80-246-1946-0

ČERNÝ, J. 1998. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico. 248 s. ISBN 80-85839-24-5

GAMALIJ, I. 2023, Červen 28. *Prezident podav do VR zakonoprojekt pro nadannya anglijskij movi statusu mizhnarodnoyi*. LB.ua. Dostupné z: https://lb.ua/society/2023/06/28/562656_prezident_podav_vr_zakonproiekt.html

GLADKOVA, H., VAČKOVA, K. 2013. *Jazykové právo a slovanské jazyky*. Praha: FFUK. 588 s. ISBN 978-80-7308-464-6

GOIDENKO, T. 2023, Červen 10. *V Ukrajinii prodovzhat na rik perehid shkil nacmenshin na ukrajinsku movu navchannya* — Delo.ua. Delo.ua, Dostupné z: <https://delo.ua/politics/v-ukrayini-prodovzat-na-rik-perexid-skil-nacmensin-na-ukrajinsku-movu-navcannya-419048/>

Konstituciya Ukrajini — Oficijne internet-predstavnictvo Prezidenta Ukrajini. (n.d.). Oficijne Internet-predstavnictvo Prezidenta Ukrajini. Dostupné z: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

KULIK V. 2021. *Movna politika v bagatomovnih krayinah. Zakordonnij dosvid ta jogo pridanist dlya Ukrajini*. 312 s. ISBN 978-966-378-852-4

MAKARETS, I. 2019. *State language policy of independent Ukraine*. International Humanitarian University Herald. Philology, 40(1), 53–58. ISSN 2409-1154.

MARUSYK, T. *Derzhavna movna politika v Ukrajinii ostannogo desyatylittya*, universum.lviv.ua, Dostupné z: <https://universum.lviv.ua/previous-site/journal/2015/2/marusyk.htm>

MASENKO, L. T. 2019. *Movna politika Ukrainy u 2017-2019 rokah*. Institut ukrajinskojji movy NAN Ukrainy, m. Kyjiv, 40-51. ISSN 1682-3540.

MASENKO L. T. 2019. *Surzhik: mizh movoyu i yazikom*, Druge vidannya, zi zminami i dopovnennyami, Kiyv, Vidavnichij dim «Kiyevo-Mogilyanska akademiya». Dostupné z: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3b5b0276-8c5b-4e16-a5a7-db3624f9004b/content>

MASENKO, L. 2008. *Surzhyk: istoriya formuvannya, suchasnij stan, perspektivi funkcionuvannya*. Dostupné z: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/07cdac3e-3342-42cb-ab4d-c2b8cc4ca15c>

Mova i kultura (jazyk a kultura). 2008. Nacionalna akademija nauk Ukrajiny. [online]

PEARCE, M. 2022, Březen 30. *For centuries, the Ukrainian language was overshadowed by its Russian cousin. That's changing.* Los Angeles Times. Dostupné z: <https://www.latimes.com/entertainment-arts/story/2022-03-30/la-ent-ukrainian-language>

Pro Konceptiyu derzhavnoyi movnoyi politiki. Oficijnij vebportal parlamentu Ukrajiny. 2010, Únor. Dostupné z: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161/2010/sp:dark?dark=0#Text>

SAVOSKINA, K. 2020, Únor 11. *Kak ruskoyazychnye shkoly v Ukraine budut perehodit na ukrainskij.* Hromadske.ua. Dostupné z: <https://hromadske.ua/ru/posts/letnij-yazykovej-lager-i-vneklassnoe-obuchenie-kak-ruskoyazychnye-shkoly-v-ukraine-budut-perehodit-na-ukrainskij>

SEROT, P. 2017. *Language Policy as a Political Linguistics: The Implicit Model of Linguistics in the Discussion of the Norms of Ukrainian and Belarusian in the 1930s.* Harvard Ukrainian Studies, 35(1/4), 169–185. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/44983540>

SHAMOVEC, V. 2020, Říjen 3. *Noviny Ukrajiny: Rosijskomovnij mif Zelenskogo.* Gal-info. Dostupné z: https://galinfo.com.ua/news/rosijskomovnyy_mif_zelenskogo_352507.html

STECHAK, G, YAGELO, S. 2020. *Movna polityka v Ukraini za chasiv nezalezhnosti: problemy i perspektivy.* Dostupné z: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/32642/2/TSDNM_2020_Stechak_H-Movna_polityka_v_Ukraini_143-145.pdf

TITARENKO, O. 2018. *Parlez-vous ukrainien: pochemu inostrancy izuchayut ukrainskij yazyk.* RFI. Dostupné z: <https://www.rfi.fr/ru/ukraina/20180807-parlez-vous-ukrainien-pochemu-inostrantsy-izuchayut-ukrainskii-yazyk>

TREGUB, G. 2021, Leden 15. *Derzhavnoyu, bud laska! Yaki normy movnogo zakonu nabuvayut chinnosti 16 sichnya - Ukrayinskij tizhden.* Tyzhden.ua; Tizhden. Dostupné z: <https://tyzhden.ua/derzhavnoiu-bud-laska-iaki-normy-movnoho-zakonu-nabuvaiut-chynnosti-16-sichnia/>

Ukrayinska mova pid chas vijni: klyuchovi tendenciyi rozvitku. 2023, Březen 20. Nacionalnij institut strategichnih doslidzhen. Dostupné z: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayinska-mova-pid-chas-viyny-klyuchovi-tendentsiyi-rozvytku#:~:text=>

VASILENKO, V. 2017, Listopad 16. *Mova osvity — klyuchovyj faktor yednosti ta bezpeky derzhavy - Ukrayinskij tyzhden.* Tyzhden.ua. Dostupné z: <https://tyzhden.ua/mova-osvity-klyuchovyj-faktor-iednosti-ta-bezpeky-derzhavy/>

Zakonoprojekt pro zastosuvannya anglijskoyi movy v Ukrajinі rekomenduyut Verhovnij Radi priynyaty za osnovu. 2023, Červenec 20. Www.golos.com.ua. Dostupné z: <http://www.golos.com.ua/article/372373>

8 Seznam grafů

Graf 1: Používání jazyka v každodenním životě

Graf 2: Rodný jazyk

Graf 3: Úroveň znalosti ukrajinštiny

Graf 4: Postoj na suržyk

Graf 5: Použití suržyku

Graf 6: Oděsa - rusky mluvící město?

Graf 7: Jazyk výuky ve škole

Graf 8: Jazyk výuky na univerzitě

Graf 9: Jazyk komunikace se studenty mimo přednášky

Graf 10: Jazyk komunikace mezi studenty

Graf 11: Jazyk výukových materiálů na univerzitě

Graf 12: Jazyk materiálů pro samostudium

Graf 13: Důležitost výuky v ukrajinštině

Graf 14: Přejít na ukrajinštinu

Graf 15: Používání ukrajinštiny od začátku plnohodnotné války

Graf 16: Zájem o ukrajinštinu od začátku plnohodnotné války

Graf 17: Studium cizího jazyka na univerzitě

Graf 18: Úroveň výuky cizích jazyků na universitě

Graf 19: Musí Ukrajinci umět anglický?

Graf 20: Používání angličtiny v běžném životě